

e-rara.ch**Georgii Agricolae medici Bermannus, sive de re metallica****Agricola, Georgius****Basileae, 1530****ETH-Bibliothek Zürich**

Signatur: Rar 2001

Persistenter Link: <http://dx.doi.org/10.3931/e-rara-14847>

e-rara.ch

Das Projekt e-rara.ch wird im Rahmen des Innovations- und Kooperationsprojektes „E-lib.ch: Elektronische Bibliothek Schweiz“ durchgeführt. Es wird von der Schweizerischen Universitätskonferenz (SUK) und vom ETH-Rat gefördert.

e-rara.ch is a national collaborative project forming part of the Swiss innovation and cooperation programme E-lib.ch: Swiss Electronic library. It is sponsored by the Swiss University Conference (SUC) and the ETH Board.

www.e-rara.ch

Nutzungsbedingungen

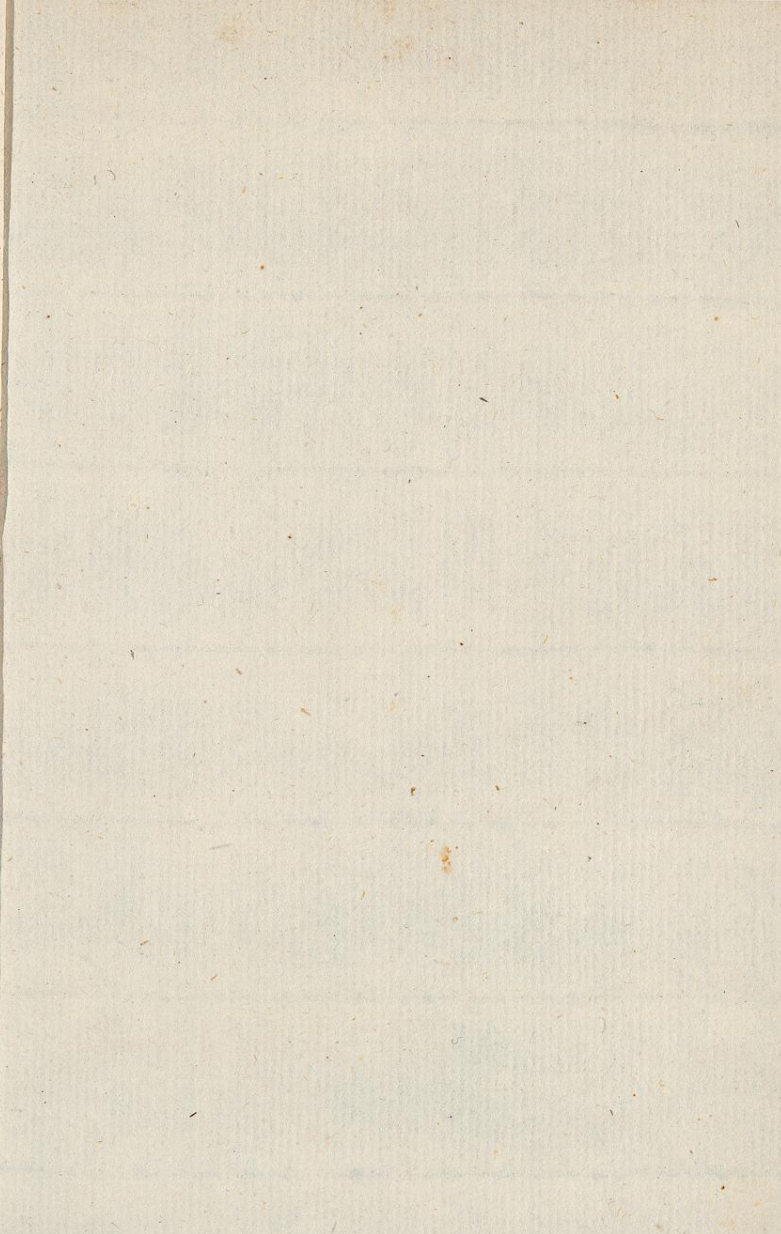
Dieses PDF-Dokument steht für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Es kann als Datei oder Ausdruck zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Terms and conditions

This PDF file is freely available for non-commercial use in teaching, research and for private purposes. It may be passed to other persons together with these terms and conditions and the proper indication of origin.

RAR 2001





GEORGII

AGRICOLAE MEDICI

BERMANNVS, SIVE

DE RE METALLICA.



Basileæ, in ædibus Frobenianis
Anno M. D. XXX.

Vener. Frater Evangelista Noni.

Bibliotheca Cræmisanæ Patavij.

20-18.

GEORGE

AMERICAN

REPUBLICAN

OF THE

Cafe
Skat

DES. ERASMVVS ROT.
ORNATISSIMIS FRATRI/
bus Andreae & Christophoro
à Conrítz s. D.



VOLVI clarissimi iuuenes
propemodum ἀπνευσί sed ta/
men haud oscitāter Georgij
dialogū de metallicis. Nec sa/
tis possum dicere, maiore ne
id uoluptate fecerim an fructu. Magno/
pere delectauit argumēti nouitas, exhila/
rarūt ioci liberales obiter inspersi, nec in/
iucūda fuit dictionis simplicitas, atticum
quiddā referens, præcipue uero me atten/
tū habuit rerū sub oculos expositarū enar/
gia. Visus sum mihi ualles illas & colles,
& fodinas & machinas nō legere, sed spe/
ctare. Nec multum abfuit, quin ex tot ue/
nis argentarijs & aurarijs cōceperim ali/
quam eiusmodi rerum cupiditatem. Vti
nam animis eo studio feramur in cœlum
quo scrutamur terram, non quod impro/
bem hāc industriam, nobis enim terra gi/
gnit quicquid gignit, sed quod hæ uenæ
quantumuis fœcundæ, beatū hominem
adeo facere non possunt, ut non paucos
a 2 operæ

operæ & impendij pœnituerit, sola diuinarū litterarū uena uere locupletet hominem. Feliciter prælusit Georgius noster, nec ab illo ingenio quicquid expectamus mediocre. Ad rem medicā restituendam iuuenes aliquot accinctos uideo, in quibus est Simon Ricuinus, cui præter eruditionem haud uulgarē adest summa morum ingenijque dexteritas, & Ioachimus Martianus Gandauus, cuius ingenium, exactum quiddam & excussum polliceri uidetur. Nec minus spei ostendunt nobis hæc Georgij προγυμνάσματα. Quare nec me pœnitet huius operæ, nec dubito quin Hieronymus Frobenius sit in gratiam uestram, tum studiorum, libenter excusurus. Bene ualete. Friburgi, XII. cal. Martij. M. D. XXIX.

NOBILI ET CLARISSIMO
VIRO HENRICO A CON
ritz Præfecto uallis Ioachimicæ,
Petrus Plateanus s.



NON aliq̃ me hercle uir claris
sime melius de genere mor
talium mihi mereri uidetur,
quàm illi, qui uel arteis, uel
naturæ arcana, per se aliosq̃
inuenta, literis ad posteritatem transmi
tunt. Etsi enim homines uí quadam ratio
nis, cognitionis & sciētīæ præditi sumus,
quibus & mutis bestijs maxime præsta
mus, & uirtutum ac uariarum artium di
sciplinarumq̃ non capaces modo, sed in
uentores etiā esse possumus, atq̃ adeo
ad abstrusissima quæq̃ naturæ penetra
re, angusta tamen admodum sit, necesse
est, cuiuscunq̃ uel solertissimi hominis
cognitio, si intra uitæ humanæ terminos,
quæ breuissima est, arctabitur, neq̃ plura
quisq̃ sciet, q̃ ipse inuenerit. Quo fit, ut
iure indignemur, nonnullis superiorum
seculorū hominibus, qui tot summorum
doctissimorumq̃ uirorum maximo labo
re inuenta, & literis mandata, ignauia &
sôcordia sua, nescio an perdiderint, certe
a 3 perire

perire sunt passi . Id cum ita sit, nobis porro cauendū censeo, ne in idem quod istis obijcimus crimen, apud posteros & nos incidamus . Non seculo nostro ingenia, non ingeniorum uberrimi fructus, aut defuerunt, aut desunt . Fieri uero plerumque solet, ut homines docti ingenij sui monumenta non euulgent, adducti partim uerecundia, quæ in animis liberalibus maxime inesse solet, partim metu, ut qui clare intelligant, quanto cum periculo quis orbis terrarum in se iudicia prouocet. Id uero, siue pudor siue metus in causa sit, cum ab honesto proficiscatur, ut in illis quoquo modo ferendum, ita cuique nostrum prouidendum puto, si quid illorum in nos forte, quo iuuari publica studia possint, inciderit, ne non tam eiusmodi uirorum existimationi, quæ apud æquos lectores satis erit tuta, consuluisse, quam inuidisse cōmodis generis humani uideamur. Cū itaque Georgium Agricolā medicum, uirum supra reliquam eruditionem, utraq; lingua doctissimum, familiariter & pene quotidie adirem, ac hominis etiam secretiora studia cognoscere, uenit forte inter cætera

cætera in manus farrago quædam libro-
rū, quos de rebus metallicis ille instituit,
Deum immortalem, quæ ibi hominis di-
ligentia, qui labor, quàm acre extabat iudi-
cium. Quicquid omnes tū ueteres, tum
recentiores Græci Latiniq; scriptores, de
metallis scriptum reliquerūt, quod quidē
ex tanta librorum clade reliquū factum
est, hic unus accuratissime discutit, & cū
eis quæ in Germaniæ fodinis, nomina-
tim autē in hac Valle uideri possunt, dili-
genter expēdit. Nō pauca præstātissimis
olim medicis in maximo medēdi usu ha-
bita, ex altissimis tenebris, uel ut uerius
dicam, ex ipsis inferis quo demersa erāt,
reuocauit in lucem. Sed eorum librorum
materia, quod sparsa adhuc & incompa-
cta iaceret, nihil ex ipsis attingere ut æde-
retur, sum ausus, præsertim ipso pollicen-
te Agricola, se nō fraudaturum olim stu-
diosos fructu eorundem. Interim ex meo
in literas, literatosq; officio facturum me
existimaui, si dialogū quem idē de eadē
re conscripsit, legendū doctis hominibus
adidero. Qua in re, ut cōfido me ab opti-
mo quoque magnam gratiam initurum,

ita ne ipsum quidē Agricolam mihi suc-
censurum spero : qui scilicet compertum
habeat & studium & uoluntatem meam
in se, & ad huius libelli æditionē non alio
me consilio, quàm publica studia iuuan-
di, descendisse: quem licet ipse leuiore o-
pera, & cum animum remittere uolebat,
non in hoc ut ederet, luserit uerius quàm
scripserit, tamen talem eum esse, ut non
parum frugis ex eo ad studiosos redire
possit, omnes æqui rerum æstimatores
iudicabunt. Hunc igitur qualiscunq; est,
uir strenue, sub tui, & clarissimi doctissi-
miq; filij tui Andreae nominis titulo, emit-
tere est uisum : tum quod huic ualli, qui
locus gloria rei metallicæ nulli secundus
est, tot annos multa cum laude sis præfe-
ctus : tum quod studia liberalia tanti fa-
cias, ut liberos tuos etiā in Italiam, aliaq;
remota hinc terrarum loca erudiēdos o-
ptimis doctissimisq; præceptoribus mise-
ris, non contentus maiorum imaginibus
illos esse ornatos, nisi & doctrina nobili-
tetur. Præclare sanè ageretur cum rebus
humanis, si hæc mens uiris omnibus qui
in magistratu sunt constituti, à deo opt.
Max.

Max. esset data, nō ut hodie uidemus fieri, cōtēptui & ludibrio passim haberētur optimæ disciplinæ. Non teterrimi quidā nebulones, sola audacia & temeritate præditi, præmia quæ bonis & doctis uiris decreta oportuit, præriperēt. Nolo iusto licet dolori, intempestiue nunc indulgere longius. Bene faciūt illustrissimi Comites nostri, bene facis tu & Senatus prudentissimus, quod Agricolaë super cuius laudibus nunc mihi silendum puto, suus hic honor habetur. Celebris est hic locus copia metallorum, sed quanto olim celebrior in omne æuū huius monumētis est futurus? Habet ut cætera taceā in manibus de re metallica libros, quorū & ante mentionē feci, habet castigationes Græcas in libros principū medicorū Hippocratis & Galeni, ex uetustissimis libris maximo labore uigilijsq; collectas, quibus argumētis, quæso quod aliud uel utilius uel magis etiā necessarium suscipere pro sua professione potuisset? Tu interim nobilissime uir cū tuis, hūc libellū, quo ille in ea quæ aliquando seria opera est æditurus, prælusit, boni atq; æqui consulas uelim, Vale.

10 GEORGII

AGRICOLAE BERMAN/
nus, siue de re metallica.



Æ P E ego mecum,
tum res, quas uel na
tura ædídít, uel ars
inuenít, tū nomina,
quæ eisdem & Græ
ca & Latina olim fu
erunt indíta, animo
reputās, maximum
utraq; damnum, aliquot iam seculis, fe
cisse animaduerto. Illas quod partim ne
glectæ facerēt, partim prorsus ignoraren
tur. Hæc quod aut inepte immutata, aut
in eorum locum barbara quædam substi
tuta essent. Ex qua re tanta profecto bo
nis disciplinis & præclaris artibus obdur
cta caligo est, tanta earū irrepsit obliuio,
tanta deniq; clades consecuta est, ut ad
unam omnes quasi ad interitū quendam
spectare uiderentur, nisi ipsis diuina illa
prouidentia, quæ omnia regít & tuetur,
in tēpore succurreret, ac optimi cuiusq;
industriam ad hoc excitaret, ut eas è tene
bris ereptas, in lucē reducere; ab obliuio

ne

ne uindicatas, in memoriã reuocare: ab extrema clade seruatas, in libertatē asserere, summo quodam & eximio conatur anniteretur: quod ipsum superiori ætate ut à multis cœptum est, ita bene & feliciter processit. Iam enim nō modo linguæ Latinæ, ut de Græca taceam, puritas in Italia pulcherrime uiget, sed exteræ etiã nationes non pauca eam amplectuntur. Breuiq; nisi quid aduersi, quod absit, acciderit: eloquētia ipsa uires suas quoquo modo recuperare posse uidetur. At uero rerum cognitio, quæ latissime patet, imò per omnia, quæ sensibus & animo comprehendī & percipi possunt, se extēdit, plerisq; suis partibus adhuc negligitur. Nā, ut alia quamplurima omittam, permulta sanè in singulis animantium generibus, in natis è terra stirpibus, in his quæ terra ipsa intra se gignit, nobis plane abstrusa & incognita sūt. Aut si ea cognoscimus, & non raro uel manibus tractamus, quibus tamen nominibus apud ueteres appellata fuerint, omnino nescimus. Vnde id ipsum necesse est consequi, maximam esse usus eorum partem quæ ignoretur.

Cum

Cum enim multa de natura & uiribus, quæ eiusmodi in rebus insunt, à ueteribus, in primis Græcis, diligentissime scripta sint: quæ longa experiëntia inuenta, ratione confirmata esse constat: nōne ea omnia lōge purius de ipsis, tanq̃ de fontibus, haurire nobis liceret: si modo nomina uetera & incorrupta nos non laterēt, aut his cognitis res, quæ ipsis significantur, nobis ignotæ nō essent? Atq̃ ne longius ab eo, quod institui, recedam, Quis, quæso, nescit quanti usus in medicina, præsertim ea ipsius parte, quæ manu medetur, fuerint metallica? (Sic uero appellamus quæ uel metalla ipsa sūt, uel iuxta metalla reperiuntur, uel dum in fornacibus illa excoquuntur fiunt, uel aliqua alia præparatione ex eisdem consistunt) nemo certe: qui modo Galeni summi illius medici & Dioscoridis libros inspexerit. At q̃s hodie Molybdanā, Pyriten, Chalciten, Myli, Sory, Pōpholyga, Spodium, Diphryga, atq̃ recrementa quædā metallorū, & alia multa nobis indicare potest: præter Stibium enim, Lithargyrum, Arsenicum, Cerusam, atq̃ pauca quædam alia.

alia, nihil hodie neq; officinæ, in quibus cuiusq; generis medicamenta conficiuntur, habēt, neq; medici, liceat uera dicere, norunt. Pudeat nos eas uoces toties legere, toties in ore habere, & res, quas significant, non noscere. Si nemo satis æquo animo ferre posset nautam, qui sæpius de securitate triremium narraret, cum uero interrogatus quod nauigij genus esset, dicere, quia id ipsum nō cognosceret, non posset, maxime si triremes in eo ipso mari, qd nauigare soleret, minime deessent, Quo tandem animo medicus tolerāndus erit, qui crebro de usu & uiribus medicinarum, quas penitus ignorat, disserit: cū ipsi liceat eas adhibita arte & diligentia, quibus hac parte opus est, interdum etiā in ea, in qua habitat regione, inuenire? Profectio nostra inscitia & negligētia fit ut multæ res lateant, multarum usus pereat, multæ prorsus intereāt. Quid uero mirum si ulcera quædā, quæ alioqui forte curarentur, nō sanamus, quum pauca admodum emplastra, præsertim ex metallicis cōstituta, quibus ueteres summa cum hominum utilitate, & maxima sua laude

laude uſi ſunt, integra conficere poſſu-
 mus. Quæ ſanè præcípua fuit cauſa, quã
 ob rem me ad loca, quæ metallis abunda-
 rent, cõtulerim. Quantum uero ibi conſe-
 quutus ſim, alijs iudicandum relinquo,
 ſtudiũ certe mihi nõ defuiſſe complures
 teſtes eſſe poſſunt, in primis Bartholome-
 us Bacchus, & Laurentius Bermãnus ui-
 ri non minus literarum, c̃p̃ rei metallicæ
 periti. Quos etiam præter alios ſæpius in-
 terrogando, ante c̃p̃ metalla cognoscerẽ,
 defatigauĩ. Cum autẽ mihi tum à meden-
 di officio, tum à grauioribus ſtudijs inter-
 dum uacare liceat, ob multas cauſas ui-
 ſum eſt ſermonẽ, quẽ accepi doctiſſimos
 uiros de metallis nuper habuiſſe, expone-
 re. Primũ ut futuri operis, quod de iſdẽ,
 literis conſignauĩ, ueluti guſtum quendã
 ſtudioſis præberẽ. Deinde ut noſtræ æta-
 tis homines, ut ipſe nihil egregij feciſſe
 uidear, ad res diligẽtius inquirẽdum inſti-
 garem. Quæ niſi ipſæ, utpote quibus ui-
 res inſunt, nobis notæ fuerint, abſc̃p̃ ullo
 fructu uerba ſermone terimus. Poſtremo
 ut quæ in Germania noſtra, ueteribus,
 quod ſcio, incognita, in metallis reperiun-
 tur,

tur, ea pro uiribus in lucē proferrem. Si enim Græci, gens omnium doctissima, non sua solum, sed etiam externa, memoria tradiderūt, turpe nobis sit res nostras per socordiam & ignauiam nostrā etiam nunc tenebris quasi obrutas esse & sua luce carere. Tribuimus uero Bermanno metallici personam. Nam huius artis peritissimus est, quippe qui miles olim multas regiones peragrauit, in quibus res metallicas, nō secus ac Dioscorides herbas, dum sub signis Romanis militaret, obseruauit. Cum quo disputāt duo doctissimi & clarissimi medici, Nicolaus Ancon, & Ioannes Næuius. Quorum alter in medicina, quā nostra ætate ferè ex Arabibus traditur, non indiligenter uersatus est & doctus præterea ex disciplina peripateticorum. Næuius autē, tum literis Latinis & Græcis, tum maxime ueteri illa medicina eruditus. Cuius uiri nobile ingeniū & studium singulare cum in Italia una operam daremus medicis mihi plane perspecta sunt. Hi itaq; cū in foro uallis nostræ starent, & Ancon Bermannum accedere uideret, ita exorsus est. A N. Ber-
man

mānum, ni fallor, uideo hominē doctum
 & ueterem amicum. N A E. Quibus stu-
 dijs deditus est? A N. In primis discipli-
 nis numerat, metitur, canit, cursus astro-
 rum tenet. N A E. Quid audio? A N.
 Rei etiam metallicæ intelligētia præstat.
 N A E. Sed ingreditur ueluti miles. A N.
 Recte, diu enim pedibus, ut pleriq; no-
 stri solent, stipendia fecit. Tace, salutabo
 ipsum. Salue Bermanne. B E R. Salui si-
 tis, quid est cur tot medicos conspiciam?
 est ne aliquis ægrotus? A N. Fuit. B E R.
 Infelix uerbum apud poētā, Fuimus
 Troës, fuit Ilium. Sed quis, obsecro tan-
 dem fuit? A N. Dicam non sine magno
 dolore. Henricus Slico, qui secundū Ste-
 phanum fratrem, quem fortiter pugnan-
 do contra Turcas, una cum Ludouico
 Pannoniæ rege ab hinc ferè biennio pe-
 rire nosti, & Christophorum qui Romæ
 inter imperatoris milites peste decessit,
 totius familiæ fuit decus. B E R. Misera
 prorsus mortalium conditio, qui nuper
 apud Pannonas forti & inuicto animo
 in acie contra tot hostes pugnādo stetit,
 iam domi inter suos à morbo deuictus ca-
 dit.

dit. Virū certe amisisti tibi amicissimum.
A N. Vera dicis, & quoties eius memo-
ria mihi in animū subit, toties lachrymis
replentur oculi, nō tam quod bene uolue-
rit mihi & tali amico orbatus sim, quāuis
& hoc me non parum moueat, q̄ quod
suis omnibus nimis celere abreptus sit.
N A E. Pius quidem dolor iste quo affici
te uideo, & iustæ lachrymæ, quas ob cla-
rissimi uiri mortem effundis. Sed quia ea
ratione natura nos omnes compegit, ut
rursum dissoluere posset, eo æquiore ani-
mo mors toleranda erit, quocunq; tandē
cursu ætatis cōtingerit, quod eam aliquan-
do cōtingere omnino necesse fuit. B E R.
Recte Neuius dicit: tu uero mitte lachry-
mas, quibus nihil profici potest, nec phi-
losophum satis decent: & quo id facilius
fiat de alijs colloquemur. Sed quorsum
it Colomānus? A N. Ad metallicos qui
eum apud amicum quendam expectant,
symbola forte daturus, uel partes in fodi-
nis empturus. B E R. Amare ne & ipse
fodinas cœpit? A N. Maxime, multis e-
nim iam annis in eorum numero est, de
quibus Demetrius Phalereus uerissime
b mihi

mihi scripsisse uidetur, Quæ accipere debebant, non acceperunt, quæ habebant, abiecerunt. B E R. Ne dicas uerissime hæc de metallicis scripta. nam etsi de nonnullis dici possint, qui sua in fodinas nihil unquæ recepturi expendunt; non pauci tamen contra reperiuntur qui minimis impensis maximas sibi diuitias cōquirunt. Nōne hominum memoria Mōcero adducēta milia aureorum fodinæ dederūt; nōne totidem ferè Romano? Atque, ut omittam Polneros, Federanglios, Ippouios, Tomefernos, Phloccios & alios cōplures, quos omnes cum nihil, aut parū admodum haberēt, fodinæ bearunt, Georgium Storcium nostis? A N. Noui medicum egregie doctū, necnon metallicæ artis gnarum. B E R. Is est quem dicere uolebam: pater ipsius multa milia nummum è fodinis argentarijs consequutus est. A N. Audiui. B E R. Atq; huius filiam, illius sororem Colomanus in uxorem habuit; qua ex re splēdidæ illius fortunæ particeps factus est. A N. Non mirum ergo si ipse fodinas amat: ego ad maiorem si tantas mihi diuitias largirētur, quantas

quantas uel ipsi Storcio olim Annebergum, uel nuper hic Suicero homini Rheno uena cui Stella nomen est. N A E. Cedo quot milia argenteorum nummum, qui hic cuduntur, quorumque singuli aureum Rhenanum ualent, accepit? A N. Certius Bermannus dicet. B E R. Plus quadraginta. N A E. Quid autem uena, argenti ferax ne adhuc est? B E R. Maxime. N A E. Vbi nam ea est? B E R. Non longe hinc in superna montis huius planicie. N A E. Rogo te quammaxime Ancon hunc ores ut nobiscum ascendar, & uenam quæ tantos thesauros effundit nobis monstret. A N. Bermanne, si tibi per negocia licet, per amicitiam nostram te etiam atque etiam oro, cum mei, qui & ipse uidere percupio, tum praesertim Næuij gratia id agas: hac enim ratione nouam illius amicitiam tibi inire licebit, & ueterem nostram confirmare. B E R. Quamuis negocia multa & magna mihi sint, his tamen omnibus praetermissis uestrae morę geram uoluntati. A N. Quia id ipsum quod uolumus à te impetramus, nullam moram interponendam puto, quin statim

ad uenæ istius fodinas ascēdamus. B E R .
 Ascēdamus: ab omni enim mora tempo-
 ris breuitate excludimur, meridiēs iam
 abiit: certe nisi diēs hoc anni tēpore apud
 nos longior esset, nihil efficere nos posse
 crederem. N A E . Festinādum igitur no-
 bis puto. B E R . Hos montes qui cingūt
 Bœmiā, nisi memoria me fallit, Sude-
 tas appellat Ptolemæus. N A E . Haud te
 fallit, opinor. Bœmia enī ipsa undiquaq;
 montibus syluestribus munita & quasi
 circumsepta est: quorū altiores qui par-
 tim eam circundant, partim longe intror-
 sus pertinent, ac regionem ipsam ferē in-
 tersecāt: partim extra eam etiā meridiem
 uersus & occidētem excurrunt, Sudetas
 appellari tecum sentio. B E R . Hi itaq;
 cum reliquorum metallorum omnium,
 tum maxime argenti feraces sunt. Fodi-
 nas enim eius generis metalli celeberrī-
 mas quasq; in ipsis esse nouimus. Atque
 adeo Fribergū in pede pene istorū mon-
 tium, qua parte ad Misniā spectant, si-
 tum est. Annebergum item & Gairum,
 quæ inter Fribergum & uallem interia-
 cent. Snebergum uero ad Muldam flu-
 men,

men, ubi iisdem in occidentem uergunt. Atq; in metallicos omnes, qui ea loca incolunt, antiqua & nobilis ducum Saxoniae familia dominatur. Vallis autē hāc intra ipsos mōtes est, & in eisdem uersus Morauiam, Iгла & Cottenbergum: uersus Silesiam Reichensteinum, Aldebergum, Cuperbergum, Goldebergum. Hactenus loca quae argenti metallis abundant, uno atq; altero excepto, recensui. Iam in iisdem montibus sunt non paucae plūbi candidi fodinae, è quibus olim multum floruerunt Aldebergum, Irberesdorfum & Graupum: nunc floret Sclacche baldum, quod à nostra ualle nō amplius duodecim milia passuū abest. Totidem ferè Pleistadium, in quo loco plumbum nigrum effoditur, unde & nomen habet. Fodinae autem ferrariae innumeræ, quas praeferire mihi uisum est. At æris metallici & plumbi nigri Melibocus mons magis abundat, in quo sunt Eislebum, Manisfeldum, Hocheistadium, in quibus multum æris conficitur. Est in eodem Goslaria, ubi tantū Galenæ, ex qua plumbum nigrum excoquitur, inuenitur, ut mons

b 3 quidam

quidam fere nihil nisi Galena esse uideatur. Argēti uero uiui magna admodum copia reperit̃ Schonbachij, quod ipsum quoq; in Boemicis montibus situm est. N A E. Cornelius Tacitus qui de Germania q̃ potuit homo Latinus id temporis diligentissime scribit, ita ait: Argentum & aurum propitij an irati dij negauerint dubito. Ex quibus uerbis perspicue intelligi potest, nullas eorundem metallorū fōdinas olim in Germania extitisse. Adiecit tamen id quod uirum prudētem de re incerta & dubia dicere decuit. Nec tamē affirmauerim nullā Germaniæ uenā argētum aurumue gignere, quis enim scrutatus est? B E R. At hodie plurimi scrutantur & re uera inueniunt Germaniam præ cæteris regionibus metallis abundare. A N. Nota res est. Sed potes' ne dicere quando primū fōdinæ apud nostros coeperint? B E R. Dicā ea quæ scio. Ferrariæ fōdinæ omniū primæ fuerūt, quas Gothmi qui Gallica lingua usi sūt, ut idē Tacitus scribit, coluerunt. N A E. Recte dicis, nam uetustiores non memini, nisi forte uerum fuit quod Plinij tempore, ut scribit,

scribit, ferebatur æris fodinas in Germania repertas. B E R. Post Ferrarias Goslariae fuerunt plumbi nigri, quæ, etsi nobis incertum sit, quo anno cœperint, tamen sub Othone magno imperatore, ut annales nostri referunt, primum fodiebantur, id est, annos circiter ducentos & uiginti ante Fribergum, quod est in Misnia, cuius fodinæ celeberrimæ anno ab hinc tricentesimo septuagesimo tertio casu quodam coli cœperunt. Cum autem argento maxime abundaret, & ob eam ipsam causam plures undique, qui rei metallicæ operam darent, cōgregarentur, quasi coloniæ quædam ad loca uicina, licet non iisdem temporibus, deductæ sunt, è quibus nobiliores & quæ hodie etiā florent Irberesdorfum, Gairum, Aldebergum, Trapenaurum uero & Mocchēbergum fere obliuio obruisse uidetur. Sed & Iglau ipsa Fribergum subsecuta est, quantum ex legibus, quas ab illis se trassumpsisse aperte fatetur, colligi potest. Post Iglau Cottenbergum fodi cœpit. Snebergum autem abhinc annos duo de sexaginta. Annebergum septem & triginta, Nuper

uero hæc uallis nostra nō minus reliquis
 argento abundans, & uiris metallicis re-
 ferta, à quibus proseminati ferè sunt hi
 qui fodiunt Pleistadium, Cinstadium, Bi-
 setalum. A N. Pergrata hæc temporū no-
 tatio fuit: uerū nimium festinamus, subsi-
 stamus parū atq; in ipsam uallem despi-
 ciamus. N A E. Deum immortalē quot
 & quāta ædificia, quæ tū uallem tegunt,
 tū ita montibus ex utraq; ipsius parte hæ-
 rent, ut alterū alteri quasi incumbere ui-
 deatur: aliquā ex magnis urbibus nostris
 Erphurdium puto uel Pragam pene ui-
 dere mihi uideor, aut quātas Italia habet
 Bononiam & Patauium: & audio, quod
 magis mirum, perpaucos esse annos ex
 quo fodinæ hic cultæ sunt. B E R. An-
 nus est duodecimus cum una modo casa
 esset iuxta ueterē puteū ferè collapsum:
 per idē temporis in Thermis Caroli quar-
 ti imperatoris erant Alexāder comes Le-
 isnicius uir strenuus & qui persæpe Tur-
 cis terrori fuit, Volfgāgus Schonbergius
 Baro nō minus prudentia q̃ genere & di-
 uicijs clarus, Stephanus Slico qui in bel-
 lo contra Turcas infeliciter gesto, ut sci-
 tis,

tis, fortiter occūbere potiusq̃ fugere ma-
luit, & præter hos è Tomisernis quidā,
qui fatis ita uolentibus consilium de ue-
teri puteo instaurādo ineūt, quod ipsum
cum collatis pecunijs, agere cœpissent,
non longo tēpore post fossores uenā ar-
gento diuitem inueniunt: ea res uicinos
commouet, maxima undiq̃ confluit tur-
ba metallicorum, quorū pars uirgula di-
uina uenas quærit, pars coniectura qua-
dam artificiosa, atq̃ fossas agunt: uix pu-
teus quibusdam in locis fodi cœptus est,
cum sub summo quasi cespite argentum
inueniunt: ut in Turcarum monte, quem
è regione conspicitis, euenit: & in altera
parte huius montis, quem à Scotis nostri
appellarunt: quod sane multo etiam plu-
res huc traxit, ut sumus omnes fere ho-
mines pecuniarum auidi, & paruis sum-
ptibus ac labore q̃ minimo ditescere cu-
pimus: qua de re tot domus extructæ, tot
putei effossi, tot cuniculi in montes sunt
acti. N A E. Mira narras. B E R. Quos
nunc montes arboribus spoliatos cerni-
tis, in his densissima sylua erat: & ualles
quas iam tot milia hominum habitant, la-

tibula erant ferarū. A N. Vt modo unum
 ē montibus Turcicum, alterū Scoticum
 nominabas, ita ne & reliquis sua sunt no-
 mina? B E R. Maxime, quem ē transuer-
 so conspīcitis, quiq; in longū sine interie-
 cta ualle meridiem quasi uersus portēdi-
 tur, à Turcis, ut dixi, appellant: qui uero
 præ cæteris omnibus in altum erigitur,
 ob id Turriferum nominant. Huic qui
 subest medius, ut est, uocatur: quem autē
 ultimum ex eodē latere uidetis Solaris,
 quod ad solem orientem spectat, dicitur:
 atq; hi omnes unius lateris montes respe-
 ctu uallis orientem uersus siti sunt. Alte-
 rius uero, quem primū cernitis ipsi à Ni-
 colao quodam, proximo à cuneo nomen
 dederunt. Tertius ordine est Carbonari-
 us. Quartus, in quo nūc stamus, à Scotis
 nomen accepit: eum sequitur qui à sacer-
 dotibus dictus in superiorem & inferio-
 rem diuiditur. A N. Vnde hæc nomina
 mōtibus? Fuerūt ne hic Turcæ? B E R.
 Absit ut Turca in mediam quasi magnæ
 Germaniæ regionem penetret, quo Ro-
 manus qui toti fere orienti & occidenti
 imperabat, tot cruentis bellis peruenire
 non

non potuit. Sed sic uulgus metallicorum
nominat ut unum ab altero distinguere
possit. Pergamus nūc uix enim medium
montis superauius. N A E. Præcedas.
Sequimur. A N. Nimium festinamus.
B E R. Credo te diuitem factū quod tam
tarde progrediaris. A N. Quid ita uero?
B E R. Quia nuper quidā, cuius nomen,
ne quempiam lædere uelle uidear, taceo,
antequam ditesceret, & in summa adhuc
egestate esset, quotidie bis aut ter nihil
questus hunc montem ascēdere solebat,
ut uero melior fortuna aspirare cœpit,
mox de difficultate anhelitus conquerit,
& auram ait esse grauem, se ultra in ualle
commorari nō posse. A N. Quid narras?
ita ne diuitiæ mutāt mores? B E R. Quid
alijs contingat nescio, sic certe istum uidi
mus mutatum. N A E. Vulgi quidē mo
res hoc modo mutari solent, optimorum
autē uirorum minime: quorum animus
rebus secundis nō effertur: aduersis non
deijcitur, sed semper idem est & manet.
A N. Aër satis serenus & gratus est in
ualle hoc anni tēpore, qualis uero in au
tumno & hyeme sit ignoro. B E R. Sole
bant

bant quidē his potissimum temporibus,
 quæ modo dixisti, esse nebulæ tantæ &
 tam crassæ ut uallem totam obtegerent,
 & aspectum etiā solis interdū nobis adi/
 merent, & iure quispiam tum dicere po/
 tuisset nos non aliter ac Cimmerios in te/
 nebris uersari: nunc uero tum syluis præ/
 cisiss, tū multis cuniculis, per quos riuuli
 aquarum effluunt, in mōtes actis, cessant
 nebulæ, utpote mōtibus aridiorib⁹ factis
 & aura liberiori reddita: atq; ita etiā ual/
 lis nostra caligine ultra nec circumfundit^r
 nec occultat. Sed de his satis, iā enim pro/
 pe uenā, quam uidere uultis, sumus. Ve/
 na etiam, quā nūc gradimur, subest, quæ
 Stellam per trāsuersum dissecat. N A E.
 Habet ne ipsa nomen? B E R. Habet, He/
 terespergiam nominant. N A E. Vnde?
 B E R. Ab inuentore. N A E. Quid au/
 dior? uenis & puteis ut olim apud Hispa/
 nos ab inuentoribus nomina induntur?
 Si enim recte memini Plinius scriptum
 reliquit. Mirum adhuc per Hispanias ab
 Hānibale olim inchoatos puteos durare
 sua ab inuētoribus nomina habentes, ex/
 quis Bebelo appellatur. B E R. Nonnullis
 ab

ab alijs rebus prout inuētori placuit, proxime enim fodinæ sunt, quarum alia Cæsar Germanicus nominatur, alia asinus aureus, alia ursus. Vides terminū hunc? N A E. Lapidem uideo terræ infixum. B E R. Recte. Bacchus uocatur hæc dimensio. N A E. Quid Bacchus agit in his montibus ubi uix crescunt pruna syluestria? B E R. Est, ut dicis, sed hic inueniuntur tot & tantæ massæ argenteæ, ut si cui fortuna bene uelit, ipsi uina, uel è Creta usq; allata, defutura non sint. Suum autē nomen fodinæ dedit Bartholomeus Bacchus, uir omnis antiquitatis & eruditionis amantissimus, nosti hominē? N A E. Noui. Abstemium non Bacchum dici oportebat; nam paulum uini bibit. B E R. At partes in hac ipsa fodina nonnullis donauit qui hilares esse solent, è quibus unū tibi nominabo Eobanum Hessum poetarum omnium, quos hætenus Germania habuit, in elegia, mea sentētia, facile principem. N A E. In eodē genere carminis ipsum non longe sequitur Iacobus Mycillus iuuenis optimo ingenio & flagranti studio, Sed Eobanus dignus pfecto esset fortuna

fortuna Suiceri. ꝓ uellē Heterespergiam
 uenā argenti tam feracē esse ꝓ Stella est.
 B E R. Est sanē, nā & ipsa in monte Tur
 cico, ubi aliud nomen habet, ingentes the
 sauros effudit, neq; exiguos in pede hu
 ius montis: sed hoc in loco nec profundi
 satis sunt putei, nec cuniculi huc peruene
 runt, quā ob rem hic etiā aliquid nos effi
 cere posse speramus. N A E. Si spe quicꝓ
 efficeretur, equidē una cum Eobano spe
 rarem, tam amo uirum, cum quo mihi
 olim Erphurdij magna familiaritas inter
 cessit. B E R. Sperandum omnino est;
 siquidem prāter spem nostris interdum
 nihil est, puteis ad centum usq; orgyas ef
 fossis, & quem ad modum recte dictū est,
 Spes alit agricolā, ita eadem sola persāpe
 metallicū ad intima terrā uiscera & Plu
 tonis regna ducit. A N. Ego spem precio
 nō emo. B E R. Quid ita? A N. Quia mul
 tum in fodinas sumptū facere oportet, qđ
 si iā spes fefellerit, merito me deridēdum
 putarē, qui quæ certa erant in incerta im
 penderim, & temere me fortunæ cōmise
 rim. B E R. Nimia ista tua prouidētia ob
 stabit, qđ minus unꝓ uel bon? metallicus
 uel

uel diues, quò peripatetico aspirare lice-
ret, fias. Atq; hac certe rōne neq; agrico-
la sereret, quia timēda sit calamitas, neq;
mercator nauigaret, quia naufragiū perti-
mescendū, neq; quisq; in militiā iret, quia
incertus sit belli exitus, sed bene sperant
omnes & feliciter sapius procedit, nemo
uero animo q abiecto & timido fuit unq;
rem fecit, aut etiā faciet. Sed deflectamus
ad sinistrā & ad puteū, cui Cōstātinus no-
men est, accedamus. N A E. Quod tu mo-
do puteum, Vitruuius specum appellat.
B E R. Ita est, atq; cū eo Germanicū no-
strū conuenire uidet, uoce deducta à uer-
bo, quod licet utriq; nationi diuersum sit,
idem tñ significat. Est autē Constantinus
dimēso quinta uenæ Stellæ. N A E. Au-
spicatū sane & impatoriū nomen puteus
hic habet: largiet, ut decet impertaorem,
regia prorsus munera. B E R. Speramus,
& nuper coeperat, atq; uno & altero die
quinquaginta pondo argēti effodiebant,
interea nihil uidimus, desyderamus in eo
constantiam. A N. Quasi uero nō speran-
dum uobis esset. Sperate cum iterum ar-
gentū eruetur, tum forte cōstantior erit.

B E R.

B E R. Tunc etiam ubi res cum nomine concordabit uere Constantinus appellabitur, atq; adeo si abunde argentum largiatur, magnus. N A E. Quid hic uideo?

B E R. Machinā uides tractoriam, quam duo iuuenes robusti circumagunt, & situlis quicquid mōtis decussum est extrahunt.

N A E. Labor non exiguus esse uidetur.

B E R. Omnium maximus: à summo mane usq; ad uesperā carris, id quod extraxerunt, euehentes, ad eundem laborem, tanq; Sisyphus ad saxum, redeunt.

N A E. Ancon noster si in duos menses machinam uolueret, nō in Crassorum familia, ut nunc, cenferetur, sed Macer futurus esset.

A N. Inimicis ista precanda, siue malis Stoicis, qui suam tolerantiam prædicant, haudquaq; Peripateticis aut Epicureis quibus ornatior & delicatior uita placet.

B E R. Hoc loci nihil iam egregij uidebitis, eamus ad eiusdem uenæ puteos argēti feraces.

N A E. Quā picturam occidētem uersus in tabula, foribus casæ cuiusdam præfixa, cōspicor? hominis bifrontis imago ne est?

B E R. Ianus est.

N A E. Ianus?

B E R. Ille ipse, quem

anti

antiquitas iccirco, quēadmodum scitis, bifrontem finxit quod & præterita sciuerit & futura præuiderit. N A E. Quid putatus eo ne nomine appellatur? B E R. Sic nomen ipsi dedit Bacchus noster. N A E. Ille ne deos eligit quorum in tutela fodi-
nas suas esse uult? B E R. Quin potius altera appellatione, nempe Bacchi, ad nomen suū, ut ante quoq; dixi, alludit. Hac metallicos quosdam monet, ut quemadmodū Ianus olim erat, ita & ipsi sint prouidi, ne omnibus pecunijs exhaustis, in extrema tandem egestate uiuant. N A E. Ianus qui bifrōs est minime faller, ut nec ipse falli potest. B E R. Quid futurum sit forte Ianus prouidere, aut Lynceus qui omnium acutissime uidisse traditur, cernere potuisset. Nos, quibus tanta prouidentia & acumen uisus negata sunt, nescimus. Speramus tamen indicijs quibusdā adducti. A. Quid ais? sunt ne uobis indicia? B E R. Maxime. A N. Sint sane, ut dicis, at incerta prorsus & dubia sint necesse est. Qui enī scire potestis quamdiu ea ipsa firma erunt? aut si diu etiam erunt firma, argētum certe subesse? mihi quidē
c nullo

nullo modo id fieri posse uidetur: quæ enim acies humani ingenij aut tanta est: aut esse possit: ut in intima terræ penetret, atque quid ibi recõditum sit inspiciat. Certe si quid fodiendo efficitis, illud ipsū uos laboris instantia & bona fortuna potiusque arte aliqua efficere credo. B E R. Siue arte, quæ, ut quidem ego sentio, hic non omnino nulla est: siue fortuna, ut tu uis, quippiam assequamur, nō referre putor: id modo assequamur, quod tam uehementer optamus, ob quod tot molestias & erūnas perferre solemus, cuius denique gratia & dies & noctes tantopere laboramus. N A E. Ne nunc in hunc latum disputationis campū ingredimini, ubi maiorem uacationē habebimus, de his nobis differendum erit, & quidem accuratius. Certe & hæc uena per transuersum Stellam secatur. B E R. Ita est. N A E. Quo nomine appellatur? B E R. Triadis. A N. Auspicato sane, ternarius enim numerus initium, mediū, & finem, quibus omnia transiguntur, continet. N A E. Quia hic omnium perfectissimus est, nō erit uena sine argento. B E R. Satis uberes fructus
in

in monte, cui à Turcis nomen esse diximus, dedit, nec multo minores in radice huius mōtis : quid uero in hac ueluti planicie datura sit, tempus, quod omnia reuelat, ostendet. N A E. Nouam figuram domus conspicio. Pyramis aliqua mihi esse uidetur. A N. Mihi uero ad exemplū etiā Panthei Romani facta. B E R. Perbelle, siquidē in ea Plutus habitat omnium deorum potentissimus. Aedificium enim hoc super puteū, qui tantas diuitias cum multis qui egestate olim ualde oppressi erant, tum Suicero largitur, extructū est. N A E. Quid Plutus tādē respexit egenos? Chremylus ne aliquis illum ad Aesculapium duxit, ut ipsi uisus restitueretur? B E R. Minime. Sed metallici qui multum & diu intra terram, quo se abdere solet, eum quærunt, cum uero inuētus fuerit, sub diūm protrahunt; quod ubi fit maxima undique hominū multitudo eius uisendi gratia accurrit, atque ipsū magna cum læticia & ingenti plausu excipiunt. N A E. Non minori credo quàm Veneti suas naues, mercibus oneratas, cum eas uel ex Beryto, uel Alexandria redire ex

altissima turri prospiciūt. B E R. Ducūt
uero ipsum non ad Aesculapij, sed ad offi-
cinas metallicas ut suam lucē & nitorem
recipiat : quam ob rem eos beare solet.
N A E. Læta hæc sunt, his potissimū qui-
bus ea felicitas contingit. Sed cur ab alijs
fodinarum casis hæc differt? B E R. Intel-
liges, ingrediamur. N A E. Deum immor-
talem quantam machinam uideo, est ne
pro expugnandis urbibus, ut olim aries
& testudo parata? B E R. Pro expugnan-
da uena hac, quæ argento abundat, fabri-
catam uides, est autem & ipsa tractoria.
N A E. Quid agūt hic equi? B E R. Cir-
cunducunt eam. N A E. Magna facilita-
te, quàm uellem nunc Stratonis Lampsa-
ceni librum, quē de machinis metallicis
scripsit, extare. B E R. Vellē & ego plu-
rimum, de machinis enim, quibus ponde-
ra leuātur, præter Vitruuñ quædam, fere
nihil superesse scio. N A E. In Stratone
crederem huius & similiū descriptionem
artificiosam inueniri posse. B E R. Forte
inueniret, multæ tamē machinæ, si quid
ego sentio, à nostris hominibus inuentæ
sunt, quæ ueteres illas non parū artificio
uincunt,

uincūt, aut multū ab eis differūt. N A E .
De re quam ignoro non contenderim te
cum. B E R . Equidem quod de machinis
apud Græcos authores fuit, à Vitruuio
transcriptū puto: quod si iam nostra cum
illis cōferes, tum quid intersit iudicare po
teris. Puteorum certe profunditas neces
sitate quadā nostros adegit ut tot & tan
ta instrumēta tractoria excogitarent. Sūt
autem longe maiora & artificiosiora pro
funde admodū in ipsis puteis cum Gairi,
quæ patria mea est, tū præsertim Sneber
gi, ubi puteus fodinæ, ex quo tāti thesau
ri, nostra fere memoria, effossi sūt, ducen
tarū ferme orgyarū altitudine est: quare
eiusce modi machinis opus fuit. N A E .
Quam puteorum profunditatem narras,
atq; etiā restant adhuc inferi: B E R . Imò
Cottenbergi putei sunt plusq̃ quingēta
rum orgyarum altitudine. N A E . Et non
dum aulā Plutonis expugnarunt metal
lici: A N . Profecto si uera esset opinio Py
thagoreorum, qui terram non in medio
ut centrum statuūt, sed circulum, qui cir
ca medium uoluitur, iam dudum ille ipse
in tanta puteorū profunditate perfossus,

iter metallicis ad eos qui aduersi nobis stare dicuntur, aperuisset. N A E. Xenophanes Colophonius & Empedocles qui immensam & infinitam terræ profunditatem decreuerunt, hoc argumēto, tanquam sensu iudicio, nixi aduersarios suos fortiter oppugnassent. Sed multum forte aquæ habēt tā alti putei. B E R. Quidam planè sunt aridi in tāta profunditate: quidam adeo multū aquæ continent, ut Thales Milesius hinc terrā aquæ, ut ligna solent, innatare probare posset. N A E. Fortassis in his uel ad Styga, uel ad Cocytū, uel ad aliquem alium inferorum fluuiū à uestris peruentum est. B E R. Vt utiocamur genus certe dæmonum in fodinis nonnullis uersari compertū est: quorum quidam nihil damni metallicis inferunt, sed in puteis uagantur, ac laboribus cum nihil agant, se exercere uidentur: nunc cauando uenam, nunc ingerendo in situlos id quod effossum est, nūc machinam uersando tractoriā, nunc iritando operarios, idē potissimum faciunt in his specubus ē quibus multum argenti effoditur, uel magna eius inueniendi spes est. Alij uero
noxij

noxij admodum sunt, ut ille qui ante aliquot annos Annebergi in fodina cui nomen Corona Rosacea, tantopere infestabat metallicos, ut duodecim, quæ res multis nota est, necarit, ac ea de re fodina, quantumuis argento diues esset, relicta fuit. A N. Eius generis dæmonum, quod in metallis esse solet, inter reliqua, sex enim numerat, Psellus mentionem fecit, atq; id ipsum, ni fallor, cæteris peius, ut quod crassiori materia amictum sit, esse dicit.

B E R. Sunt inter eos non nulli, ut dixi, ita prauis, ut metallici eos non secus ac pestem quandam præsentissimam auersentur & fugiant: alij contra mitiores, quos frequentes adesse & laborem eorum sæpius audiri non modo non ægre ferunt & dolent, sed etiam exoptant & pro bono omine ducunt. Sed mittamus dæmones, tot & tantis machinis opus fuit ut aqua & id quod effossum esset, extraheretur.

N A E. Digna profecto essent hæc & eiusmodi alia instrumēta ut posteritati traderentur. B E R. Digna plane, & arbitror breui futurū. N A E. Magnus situlus hic est. B E R. Eum minores octo uix exple

re queunt: hac itaq; machina die uno tantum montis decussu extrahitur, quantum altera octo integris diebus. A N. Funis quoq; ductarius cuius rudenti æquādu est. N A E. Videamus ea quæ extracta sunt. B E R. Melius extra casam in tumulo è fodina egesto à uobis uideri poterūt. Primo nanq; argenti materiam cōspiciemus: narrauit enim mihi præsēs fodinæ mox cum alter situlus extraheretur quædam inesse quæ multum argenti continent. N A E. Nō mihi displicet. A N. Nec mihi. B E R. Statim fiet: si quidē puteus non multum profundus est, non enim ultra sexaginta orgyas, quod si ad centum eo modo quo cœpit argentum fuderit, regiæ prorsus diuitiæ effodiētur. N A E. Dies posteri quid fiet indicabūt. B E R. Venæ certe extensio, exitus, fibræ magnum quiddam pollicentur, sed situlus iam extractus est, & aluei quidā in eum impositi à præside & suis extrahuntur ut eos in domicilium quod hic proximū est ferant, quam ob rem sequamur. N A E. Probe dicis, eiusmodi enim materiæ uidendæ gratia tecum ascēdimus. B E R. Ingre

Ingredimini. N A E. Quot situlos & al/
ueos uideo. B E R. In his omnibus ar/
genti materia est, atq; hic primum uides
Galenam siue plumbaginem. N A E. Est ne
hæc plumbago, quã Plinius *μολύβδαινα* p
etiã uocat? B E R. Ita sentio. Huic ta/
men sententiæ isto modo adhæreo, ut si
quis clavis & euidentibus argumentis ali/
ter se rem habere probauerit, nō inuitus
me ab ea auelli sinam. N A E. Probe di/
cis, & eo animo maxime quẽq; esse oport/
et, qui in quauis re uerum inuenire sine
pertinaciã & contẽtione uelit. Sed, obse/
cro, dic nobis quibus indicijis persuasus
Galenam id esse putas? B E R. Quæ nũc
mihi homini metallico succurrunt, ea di/
cam, neq; dubito quin à philosophis &
medicis lōge & plura & accurata magis
dici possint, modo tantũ otij sibi sumant,
ut in hanc rem animos parum intẽdant:
nam multa consyderatione opus ipsis nō
est. Galena itaq; uena tum solius plumbi,
tum communis argenti & plumbi uoca/
tur: id qđ aperte ex uerbis Plinij, quæ ita
habẽt, colligit. Loquitur aut de terra in qua
inest argentum. Excoqui non potest nisi

cum plumbo nigro aut cū uena plumbi. Galenam uocant, quæ iuxta argenti uenas plerūq; reperitur. Libro uero sequenti ita scribit. Est & *μολύβδαινα*, quā alibi Galenā uocauim⁹, plūbi & argēti uena cōis. N A E. Satis clare ex his uerbis Plinij Galenā uenā esse uel plumbi tantū uel plumbi & argēti simul intelligitur. B E R. Jam constat plumbū, de nigro loquor, ex hac una materia, quā cernitis, & alio quodā genere non perinde ita foecundo huius metalli, excoqui posse: modo solū, quale ferè est Villacense, modo uarie mixtum argento, ita ut eiūsmodi plumbi talētum nunc libram argenti, nunc mediam: interdum etiam minus contineat. Aliud præterea genus Galenæ est, huic, quod iam uobis ostendi, colore nihil dissimile, sed prorsus sterile & ita subtile ut totum uiolentia ignis consumatur, ac per fumum euaporet. Hæc prima mea cōiectura est, quod si quis ex alijs quibusdam quā ex his ipsis, de quibus modo dixi, plumbum nigrū excoqui unquam aut uidit aut audiuit, dicat & minime grauer ferā rem in dubiū uocari. N A E. Non coniectura est,

est, meo arbitrato, sed argumentum satis firmum, si tu, qui tot regiones peragrasti ex nullo alio genere plumbum nigrum confici uidisti. B E R. Equidem nō uidi, quid alij uiderint nescio. Altera coniectura leuis admodū est, fateor. Galena siue Hispanicum, siue alterius gentis uocabulum sit, nihil moror: nam nostrū non esse hinc perspicuum puto, quod serius metalla fodi cōpisse in Germania constet: id certe nostri imitati, eandem rem similiter, ultimis tātum modo literis mutatis, appellarunt. A N. Hæc coniectura sua uisatis firma esse non uidetur, priori uero iuncta eam non parū confirmat. N A E. Marcellus Virgilius, qui post Hermolaū Barbarum Venetum & Ioannem Rueliū Sueffionēsem, uiros doctissimos, Dioscoridem interpretandum sibi sumpsit, utriusq; linguæ, mea sententia, nō fuit imperitus, sed in harum rerum cognitione penè rudis. Is mihi semper uisus est errasse, cum scribit in annotationibus suis se credere Galenam à Galecia Hispaniæ dictam. A N. Quid ita? N A E. Quia Plinius hac parte mihi grauissimus auctor, negat

negat in Galecia plumbū nigrum, quod ex Galena conflatur, fieri: ait enim, Non fit in Galecia nigrum, cum uicina Cantabria nigro tantū abundet. A N. At idem candidum tam in Galecia quā Lusitania gigni scribit. B E R M. Verum id ipsum non ex Galena, sed lapillis nigris, quod ipse etiam indicat, conficitur. A N. Discedamus à Marcello qui metalla nusquam se uidisse commemorat. B E R. Recte, nā permultis erroribus, qui ex diuersis proferri possent, nunc supersedendum est. Tertiā autem, si placet, coniecturam audite. A N. Maxime. B E R. Colore plumbi, ut uidetis est, atq; ob id Græcis *μολύβδαινα*, Latinis plumbaginē dictam arbitror, nisi quis iccirco potius, quod ipsum etiā pro me facit, sic dictam uelit, quod ex ea plumbū fiat. Hæc itaque sunt quæ pro plumbagine dicere uolumus & possumus, quæ si uobis uidetur uera aut ad uerū quā proxime accedere, habeo quod uolo, sin minus, non laboro: quin etiam uos adhortor ut contra hæc dicatis. N A E. Ferè mihi persuaseris, unus tantum restat scrupulus, qui me urget.

B E R

BER. Quis tandem ille est? uidebo an
 tibi eximi possit. NAE. Dioscorides
 Molybdænam suam fossilem, quæ ad Se
 bastiam & Corycum inueniebatur, flauã
 esse scribit & splendentẽ, at quam tu nũc
 nobis mōstras splēdet quidem, sed plum
 bea est, haud quãq; flaua. BER. Possem
 equidem respondere, me de Plinij Gale
 na, quam ipse Molybdænam uocari scri
 bit, dixisse, & sic nihil prorsus mea opi
 nio labefactata esset, sed quia adhuc pen
 deres animi, dicam quæ ego sentio: tibi
 deinde uel consentire uel dissentire liber
 um erit. A Dioscoride Galæna hæc,
 quæ plumbi colore est, si quid ego iudi
 co lapis *μολυβδόχνης* quod plumbi spe
 cie sit appellatur, atque is à Molybdæna
 natiua ipsius Dioscoridis magis colore
 quàm materia differt. NAE. Quid ita de
 lapide plūbario iudicas? forte quod plū
 bi specie sit: at enim quæ specie & colo
 re non differunt, non statim eiusdẽ etiam
 materiæ sunt: nõnne gemmas hodie ex
 uitro natiuis illis tam similes quidam fin
 gunt, ut persæpe improuidis imponant?
 quas tamen lima & ignis peritis nõ gem
 mas,

mas, sed uitra esse coarguunt. B E R. Vera dicis, & profecto multa alia sunt quæ persæpe specie fallūt. Sed lapidem plumbarium materiam plumbi in se continere ex ipso Dioscoride perspicuum esse potest, qui easdem uires ipsum habere scribit, quas habet tum plumbū lotum, tum recrementum plumbi, & eandē quam posterius præparationem. N A E. Memini. Sed audi Ancon, credebā nos sermonem habituros cum metallico quodā, at cum philosopho & medico, ut uideo, disputamus. B E R. Ego merito rideor, qui me nō intra septa mea, quod modestiæ erat, contineo, sed in istos uestros campos admodum latos & mihi plane incognitos egredior: ubi quid facili⁹ est, q̃ aberrare: uestrū igit̃ erit, me reducere in uia. N A E. Minime rideris, neq; hætenus, meo iudicio, erras, perge igit̃. B E R. Quod latini uenā, Græci modo terrā, modo lapidē, ut audio, appellāt: atq; ita mihi lapis plūbari⁹ us dictus esse uidet̃, ut uena plūbaria dici solet. N A E. Venā, quēadmodū intelligo, materiā dicis ex qua metalla excoquunt̃. B E R. Recte accipis, N A E. Aeris itaq; uenam

uenā Galenus liberū nobis relq̃t uel terrā uel lapidē nōiare. Sic tu quoq; lapidē plūbariū, materiā ex qua plūbū fit, diciū putas. BER. Rē tenes. Plinius præterea, qui Dioscoridē fermè latinū fecisse dicīt, Galenæ, quā etiā molybdænā uocat, appellatione cōtētus nūq; lapidis plūbarij meminit: quinetiā uester Galenus, ut mihi nuper quidā retulit, scribit se unā cum multis alijs natiuam molybdænā lapidis specie, quēadmodū Cadmiā in mōtibz & riuis Cypri, proiectā uidisse in uia, quę à Pergamo ad officinas metallicas ducit: nec seorsim lapidis plūbarij mentionē facit, forte quia & ipse pro eisdem habuit, quia nō materia, sed colore solū differūt. NAE. Est ut dicis. BER. Postremo Galenus ī lib. q̃ de cōpositione medicamētorū p̃ genera inscribit, eo loco q̃ qd̃ inter emplastra ex lithargyro & molybdæna præparata intersit, scribit, inter cætera, ut mihi añ paucos dies qdā è Græco interpreta-
bat, ait è cerusa & lithargyro alba, è molybdæna subfusca & quę cineraceo colore sint cōfici, id qd̃ expiētia ita esse nupdi dici, accepta nostra Galena, nō flaua illa,
sed

sed plūbea, aqua & oleo, ὑσρέλχιον Græci, puto, appellant, atq; ex eis emplastro præparato. Sed è molybdæna etiā, quæ operæ fornacum fit, metallicam Plinius nominat, eiusdem quasi coloris emplastrum fieri comperi: hoc tamen interest, quod metallica igne liquefcit dum in emplastrū coquitur, natiua uero ut Cadmia lapides & harenæ etiā, nō liquefcit, etsi in puluerem tenuissimū fuerit redacta. N A E. Quid igit̃ Dioscoridi uisum est, qui scribit eam oleo incoctam iocinoris colore fieri. B E R. Recte sensit, nā eum colorem cum oleo tātum coquitur, assumit. Sed Plinius hac parte, cum Dioscoridis uerba latine reddit, memoria mihi lapsus esse uidetur. Dioscorides enim facticiam, ipse natiuam ubi oleo coquitur, iocinoris colorem referre scribit. N A E. Idem mihi uidetur, nec mirum est in tanta rerum omnium cōgerie. B E R. Can-
dide iudicas. N A E. Multa nunc dixisti Bermanne, in quibus tibi assentiar necesse est, & quia sic esse apud Galenum & alios sciam, & quia nihil mihi iam occurrit quod obijciam, nondum tamen expli-
casti

casti quæ esset fossilis illa flaua, & splen-
dens Dioscoridis Molybdæna. BER.
Singularis quædā memoria tibi est, mul-
ta enim modo à me non ob aliud dicta
sunt, quàm ut te lōgius ab eo quod quæ-
rebas abducerem, & ne, si quid de re non
satis cognita dicerem, in scopulū aliquē,
quod ualde timeo, impingerem. NAE.
Iocaris, dic quæso si quid habes. BER.
Extra iocum nihil certi habeo, sed quia
ita uis, dicam quæ mihi uidentur. NAE.
Dicas modo. BER. Galenā quæ plū-
bi colore est, dixi à fossili illa Dioscoridis
magis colore quàm materia differre. Iam
cōsentaneum est eidem materiæ differen-
tes colores esse posse, diuersi enim uapo-
res, è terræ uisceribus elati, unam & ean-
dem rem diuersis coloribus tinguunt, &
nos uidimus non unius coloris Galenā.
Nam etsi frequentissime plumbei quasi
coloris resplendentis sit, inuenitur tamen
interdum nigra, interdum cerulea, inter-
dum etiam iocinoris colore infecta, quas
omnes postquàm cultello scindere tenta-
bis, non aliud quàm Galenam esse certo,
tantum harum rerum omnino rudis non
d sis,

sis, cognosces. Quid igitur mirum flauā
etiā inueniri? in calidis præsertim regio-
nibus? quin apud nos non raro flauedine
quadam obducta est, quæ & ipsa plum-
bum in se continet. N A E. Hanc credi-
derim Dioscoridis esse Molybdænam.

B E R. Forte est. Flauum quoq; id quo
consersam esse Galenam solere iam di-
xi, seorsim reperitur in uenis satis copio-
sum, nonnunquam ita calore terræ con-
temperatum, ut quum primum aspexer-
is metallicum quiddam in se continere
dicas. Splendet etiam, maxime si scindat.

N A E. Et tu adhuc dubitas hanc Diosco-
ridis esse? B E R. Ego nihil temere as-

firmare uolo, uos per ocium diligentius
inquirite. Sed audias rogo. N A E. Au-

dio. B E R. Si Ancon ita, ut tu cœpisti,
me oppugnauerit, ego profecto saucius
& defessus, abiecto clypeo, è prælio au-

fugiam. A N. Ne timeas. N A E. Ri-
dicule, quasi uero uerba eum iam in fugā
uertere possint, quem olim fragor armo-
rum non terruit. Quare si quid uelis An-

con interroga. A N. Nihil est quod in-
terrogem, nam ego Arabes arbitror Mo-
lybdænam

lybdænam ignorasse, uel eandem Lithar-
gyro putasse. Siquidē Serapio qui in ea
gēte cæteris omnibus qui de materia me-
dica scripserunt, diligētior fuit, nihil seor-
sum de ipsa, ut de alijs solet, scribit. Sed
cum de plumbo agit, confricturæ eius ad-
di, Dioscoridem imitatus, solū dicit; nec
alius locus quisquam, in quo eius men-
tio fiat, nūc mihi succurrit. B E R. Ne-
que metallicæ meminerunt? A N. Nō
quod ego sciam, nisi forte in alicuius em-
plastri descriptiōe eius mem inissent. Sed
cognoscis ne ipsam? B E R. Opīnor.
A N. Si nobis eam quoq; indicares, qua-
si postliminio q̄dam iure à nobis in usum
medicinæ reuocaretur. N A E. Vete-
res ipsa magis quàm fossili usi fuisse uide-
tur. B E R. Probe dicis, sed hic indica-
ri non potest. In officinis uero, in quibus
metalla excoquuntur, commode à uobis
uidebitur. A N. Perge igitur ad reliqua.
B E R. Pergam, en uobis pyriten. N A E.
Pyrites ut de quo multa in Græcorum li-
bris scripta sunt, apud uos est? B E R.
Opīnor. Si tamen satis probabilibus indi-
cijs hoc nomen rei quam ostendo, asserere

re uobis nō uidebor, me ut pro uestra eruditione libere reprehēdatis uolo. N A E. Nunc Ancon intelligis quātum timeat. Iubet ut ipsum reprehendamus, & faciemus si modo uere possumus. Cauēdum enim nobis maxime ne quid inconsiderate una statuentes à uero longius aberremus. A N. Bene mones. Nam qui falsum pro uero persuadere conatur, plurimis multum obesse, sibi ipse parū omnino aut nihil prodesse poterit. Qua de causa si quid contra te Bermanne dicturi sumus, ne succenseas nobis rogo. B E R. Nisi experientia, id esse pyriten, quod dico constabit, ipse meam sententiam damnabo, tantum abest ut his qui à me dissentient, succenseam. N A E. Ille igitur pyrites est? B E R. Argentarius est. N A E. Argēteo quasi colore est. B E R. Argentum quoq; ex eo excoqui potest. N A E. Quid audio? Argentum continet pyrites? Plinius quidem argenteo colore pyriten quēdam esse dicit, sed ex eo argentum excoqui posse, neq; ipse, neq; ueterum quisquam, quod ego sciam, memoriae tradidit. Quocirca uide ut tua subsistere

fistere possint. BER. Subsistent spero. Primum hoc mihi responde, in tanta rerū omnium multitudine, & uarietate ueteres quædam ignorasse, an omnia cognosce & literis mandasse credis? NAE. Verisimile est quædam ipsos ignorasse, quædam cognosce, & si ea posteris non traderint. BER. Recte sentis. Mittūt hodie Moschus, Rhutenus, Bildelapus preciosas & uarias pelles animantium, quorum ueteres ne uerbo quidem meminerunt, cum eorum natura non minus digna esset ut memoriæ mādaretur, quàm uel cuniculi, uel uiuerræ. Ita in rebus etiā metallicis forte quædam ignorarunt, maxime cum ea ipsa pro regionum diuersitate, ut & alia multa, non parum inter se distent. NAE. Non repugno. BER. Concedis ne æs ex pyrite conflatum fuisse? NAE. Quid nī? cū aperte id ipsum Dioscorides dicat, AN. Serapio è Marchasita æs excoqui ait, forsan idem erit Marchasita quod pyrites. BER. Idem planè. Nam quod Græci & post eos Latini pyriten, Arabes tui Marchasitam appellant. NAE. Est ut dicis. BER. Al

terum igitur pyritis genus est, quod in argentarijs fodinis nō raro, frequentius uero in ærarijs inuenitur, ex quo æs conflare solent, id me in loculis habere credo.

N A E. Ostende nobis obsecro. B E R.

Hic uidetis. N A E. Specie æri assimilis est, qualem Dioscorides præ cæteris in usum medicinæ eligit. B E R. Recte.

N A E. Sed Plinius scribit: Pyriten uocant, quoniā sit plurimus ignis illi. Scintillat ne ex eo ignis? B E R. Facile ex eo ignis excutitur, atq; ea de re unā cum Plinio Græcis ita dictum puto, quamuis & inde nomen habere uideri possit, quod igneus color persæpe ipsi sit. N A E.

Possset, sed ab autoribus discedendum nō est, præsertim si res ipsa ab eorum sententia non dissentiat, sed eam etiam confirmet. B E R. Bene iudicas. N A E. Perge.

B E R. Secundum hoc genus est aureo ferè colore, quod unā cum primo, ut idem Plinius scribit, quidā & in Cypro reperiri, & in metallis quæ sunt circa Arcarnaniam uolunt. N A E. Memini. Sed ipse mihi uidetur pyriten, quem similitudine grise esse dicit, coloribus distinguere,

ut

ut unus argenteo, alter aureo sit. BER. Melius me meministi, & bene sane dicit, ex utroq; enim æs cōflatur. NAE. Nōne paulo ante dixisti ex argentei coloris pyrite argentum fieri? BER. Dixi, & ita est. NAE. Argentum igitur & æs in se continet? BER. Modo solum argentū, modo solum æs, modo argentum & æs simul, modo sterile omnino est, ut nullum metallum ex eo confici possit. Sic de altero genere quod aureo colore esse dicit iudicabis. Verum præter hæc duo aliud genus est aureo prorsus colore, quo quartū de quo nunc dicturi sumus, nō raro conspersum esse solet. NAE. Dic nobis de quarto genere. BER. Colore Galenæ simile est, ut non immerito quispiam dubitare posset utri adiudicādum, pyriti ne an Galenæ: nostri eo quo reliquos pyritas nomine appellant. NAE. Quod est illud? BER. Kisum. NAE. Neq; Græcum, neq; Latinum est. BER. Nostrum est, non aliunde sumptum. Sed forte nec pyrites, nec Galena est, sed suum quoddā genus habet. Nam pyritis colorem nō habet neq; duriciem. Galenæ autem colore

ferè est, sed materia prorsus differt. Conficitur uero ex eo aurum & argētum, atq; eius magna copia Reichensteini, quod est in Silesia, unde mihi nuper allatū est, effoditur, multo etiam maior Raurisi: sed hoc argenti plus, auri parum, illud aurū solum, aut nō multum ferè argenti simul continet. Est quintum genus colore cinereo, quod ipsum quoq; Reichensteini subtile admodum inuenitur, ac proximo generi ut ex eo aurum excoqui possit admiscetur. Hoc idem Aldenbergi in eadē Silesia reperitur, paulo diuersum, atq; ex eo aurum & argentum cōflatur, quod genus nostri etiam Kisum appellant. N A E. Cum descenderis hæc nobis indicabis. B E R. Fiet. Demū illud adiūciendū, pyrites tam aurei quàm argentei coloris sæpe in metallis argentarijs, sæpius in propria uena reperiri, prorsus, ut & ante dixi, sterilem. N A E. Quis igitur usus ipsius est? B E R. Si multus inuenitur in lapidis quoddā genus cōflatur, cuius usus in argento excoquendo non exiguus est. Sed idem pyrites non raro in riuis reperitur, quem pleriq; Chymistarum non sine multorum

multorum risu colligunt, cum ferè sit sterilis. N A E. Plinius præter iā dicta aliud genus pyritidis indicare uidetur: Pyritarū etiamnum aliqui genus unū faciunt, plurimum habens ignis, quos uiuos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorū maxime necessarij, qui clauo uel altero lapide percussi, scintillas edunt, quæ exceptæ sulphuratis, aut fungis aridis uel folijs, dicto celerius ignem trahunt. B E R. Videtur, sed ex plerisque quos nunc dixi, ignis excutitur & ponderosi sunt, nec mirum inter eos aliquando reperiri, qui pōderosissimi sint, & ad ignē excutiendum maxime idonei, nō tamen omnino nego aliud genus præter ea, quæ ego nūc recensui, à Plinio significari, qđ forte olim inueniemus. Vt autem è duobus primis pyritarum generibus, si sint densi, crassi, & compacti, ignis facile excutitur: ita si rari, subtiles, & in minimas quasi partes dissoluti fuerint, quales per sæpe inueniuntur, ne scintillam quidem edunt: quemadmodū nec tria postrema genera, quod neq; ipsa satis solida sint.

N A E. Eorum unum aurei prorsus colo-

ris, alterum Galenæ simile, tertium cineraceum dixisti. BER. Rectissime. AN. Quis igitur eligendus in usum medicine? NAE. Ex Dioscoridis sententia, qui æris specie est, siue ut Plinius reddidit similitudine, quiq; percussus facile scintillas edit. Alterius generis talis est, si recte accipi. BER. Mihi uero & primum genus similitudinem quandam æris, si solidum sit, habere uidetur, & si colore non nihil differat. Excutitur aut ex ipso quoq; ignis, quare meo iudicio non reijciendum. NAE. Videtur etiam mihi nunc, cum *χαλκός* dicit Dioscorides, speciem æris & formam potius quam colorem significare. Quae de causa dissoluti illi, quia eam non bene seruant, nec scintillas edunt, negligendi. Solidi uero istius generis etiam accipiendi. Sed equidem in his quæ dixisti tibi assentior, quam ob rem, nisi Ancon quicquam dicere uelit, ad alia transeundum puto. AN. Difficile mihi est à uobis dissentire, & me unum duobus opponere, cum in proverbio sit. Ne Hercules quidem contra duos. Et profecto nisi Bermānus iam ante nos etiam adhortatus esset, ut libere
ab eo

ab eo dissentiremus, omnino mihi tacendum putarem. Sed quia de his rebus disputare utriusque uestrum molestum non est, dic mihi Bermanne nonne paulo ante consensimus, pyriten ab Arabibus appellari Marchasitam? BER. Ita est. AN. Si igitur ex pyrite tot metalla, quot tu dicis, excoquuntur, quid Albertus, qui de metallis omnium diligentissime scripsisse fertur, sensit? qui omnis generis metalli pyriten, siue ut ipse appellat Marchasitam, in igne per fumum exhalare scribit? dicemus ne tantum uirum hac ignorasse? qui & Germanus fuit, & metalla diligenter inuisit. BER. Sæpe miratus sum, quomodo Albertus, qui, ut temporibus illis, uir doctus fuit, in eam opinionem incidere, ut negaret metalla è Marchasita consisti. Pyrites sine dubio Arabibus Marchasita est. Nam omnia quæ apud Græcos de pyrite scribuntur, Arabes sub Marchasitæ nomine in suam linguam transtulerunt. Iam è pyrite æs excoqui apertissime Dioscorides scribit, & Serapio Arabs, quod tu nobis ante in memoriam redigebas, in Marchasita repetit, & nos id ipsum uidemus

mus cum in plerisque alijs officinis metalli-
cis, tum Cuperbergi in Silesia, ubi ex eo-
dem Chalcanthum etiā cōficitur. Quod
si Albertus obseruasset, uel Serapionem
legisset, nūquam in eum errorem incidis-
set. A N. Credo. Auicenna certe, qui Ga-
leni copiosissimos libros in compēdium
quoddam suis Arabibus redigere cona-
tus est, tecū sentit, Marchasitam auri, ar-
genti, æris, & ferri esse tradens. B E R. Ita-
ne Arabs ille sentit? A N. Ita planè. B E R.
Plura ergo de pyrite q̃ Plinius nouit.
N A E. Plura etiam quàm Græci ipsi, ab-
sit uerbo inuidia. B E R. Huius igitur sen-
tētiā si Albertus noster aduertisset, aut
tam diligenter metalla apud quæ se uersa-
tum fuisse scribīt, inspexisset, quàm facile
Chymistis aures accommodauit, nūquā
lapsus fuisset. A N. Et mihi uidetur erras-
se Albertus. B E R. At idem istis nō uide-
bitur. A N. Quibus? N A E. Non intelli-
gis? philosophos & medicos nostros no-
tat. B E R. Nō omnes, sed barbaros, & in-
ter hos malignos tantum. Nam bonos ui-
ros, quibus per iniuriā tēporis doctio-
res fieri non licuit, irridere penè impium
esse

esse iudico: doctos, etiam insanum. A N. Multa pyritarum genera modo recensui sti, de ferri tamen pyrite nihil à te dictum est, cuius meminit Auicēna: reperitur ne ipse in fodinis nostris ferrarijs? B E R. Reperitur ferreo prorsus colore, massa autē quasi ferrea esse apparet. Sed hic indicari non potest. A N. Vbiq; fodinæ ferrariæ sunt, quā ob rem facile ipsi inquiremus. B E R. Non in omnibus reperietis ipsum. A N. Perraro ergo inuenitur? B E R. Nō ita frequenter ut reliqui. Sed est præterea aliud genus ferrei quasi interdum coloris, Cobaltum nostri uocant, non multū differēs à pyrite, quod alio loco uobis indicabitur. Vestri uero officij esse censeo de uiribus & natura Molybdænæ & pyritis nunc dicere, ut nostris sermonibus non solum metallica, sed etiā medica tractemus, utq; par pari referatis. N A E. Iniquum esse arbitror tibi quicquam negare, qui te nobis tam facilē exhibuisti. Sed uereor Bermanne ne uerissime actū agere dicamur, qui post Dioscoridem & Galenum, quorum uterq; iam etiam Latine legitur, aliquid de medicamentorum uiribus

bus dicere, nisi quid noui dicamus, uideri
 uelimus. Idem de uniuersis quæ in medi-
 cina tractantur iudico. Nam si Oribasius
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἰατρικαῖς, quas duobus
 & septuaginta libris absoluit, quasq; rur-
 sum septem in ἐπιβλῶ rededit, non mul-
 ta è scriptis ueterum medicorum Rumphii
 Mnesitheii, Antyli, Soriani, & aliorum qui
 perierunt collegisset, & ea solum quæ es-
 sent apud Dioscoridem & Galenum scri-
 beret, non nisi magno quodam tedio le-
 geretur. Verum sit huius labor utilis, sit
 Pauli Aeginetæ, qui amplissima illius uo-
 lumina & ipse in compendium quoddam,
 ut ingenue fatetur, coëgit: Aetium certe
 & Psellum quibus idem studium fuit, non
 sine summa molestia legimus in his locis
 in quibus nobis eadem penè ad uerbum è
 dictis autoribus recitant. Mitto hic Ale-
 xandrum, Aretium, Actuariū, Moschionem,
 & reliquos. BER. At forte in istis
 nonnulla sunt à ueteribus non scripta.
 NAE. Sunt pauca quædam, atque ob ea
 ipsa tolerantur. Iam ad Anconis nostri
 Arabes, quibus idem animus, qui iuniori-
 bus Græcis fuit, ueniamus. Quos si cogi-
 tas

tas Arabibus scripsisse, laudabis uiros,
qui nationem suam doctissimis Græco-
rum inuentis carere noluerunt: si inepte
in latinam linguam uersos legi, dolebis
nos consectari riuulos, & rerū fontes nō
uidere. Deinde molestum erit eadem to-
ties tibi occini, postremo barbariei mul-
tum indignaberis. Rasis enim, sentiet me
cum qui utrunq; legit, ipsis Arabibus id
est, quod Græcis Oribasius, cuius ita stu-
diosus fuit, ut utranq; illius inscriptionē
suis etiā libris indiderit. Auicenna alter
quasi Paulus est, quamuis eo longe & co-
piosior sit & plura tractet. Serapio Dio-
scorides qua parte simplices medicinas
explicat. Reliquos consulto nunc præter-
reo. A N. Nostrorū labor alio etiā nomi-
ne, præterq; quod suis scripserūt, cōmen-
dādus est. B E R. Quo? A N. Quod medi-
cinā multū auxerunt. N A E. Quāmmul-
tū? A N. Eorū opera & industria in usum
medicinæ uenerūt Muscus, Ambra, Cā-
phora, Cariophyllon, Cassia fistula, My-
rabolani, Tamarindi, Senæ, nux Indica,
nux uomica, Zedoaria & quedā alia, qui-
bus hodie frequēter & non infelicitur uti-
mur.

mur. Nonnulla etiā exactius quā Græci tractarūt. N A E. Ea omnia tanta sunt, ut ipsa non magnus liber caperet. Quæ ut quis colligat e re eorum, qui medicinæ studia consecantur, esse puto. Quod tu Ancon facile facere posses, qui in Arabū libris diligenter uersatus es, & latina præterea calles. A N. Ego uero non sum cupidus istiusmodi laudis, quæ multo maximis calumnijs quærenda est. B E R. Colligas non ut edas, sed ut amicis communices. A N. Considerabo quid faciendū sit. N A E. Ad latinos trāseo, inter quos Cornelius Celsus Hippocratem ferè transtulit. Plinius autem Dioscoridem, quamuis ipse dissimulauerit, & Colenucius fortiter neget. E iunioribus autē Niculus florentinus idem conatus est efficere, quod apud Græcos Oribasius, apud Arabes Rasis. Hunc immensa scriptorum turba consequuta est, quorū pars infinitis quæstionibus dialecticis medicinā nobis ualde implicatam & obscurā reddidit. Pars quomodo ipsa exercenda sit barbare & inepte tradidit, in quibus quod molestissimum est, eadem sexcenties repetita inuenies.

nies. Post quos omnes qui se putat de medicina aliquid dicere uel scribere, nisi qd noui afferat, nonne ineptus erit & molestus? A N. Ita est, sed equidem uellem aliquem esse, qui rem medicā optima quęq; è quibusq; excerpando, latinis literis illustraret, ne semper nobis Græcæ linguæ ignaris in istis uersandum esset, qui mihi cum arti ipsi percipiendæ, tum latino sermoni multum officere uidentur. Longe autem magis è re studiosorū esset te Neuium hæc ipsa facere, quàm me ex Arabibus quædam colligere. N A E. Tantam eruditionem mihi non esse uideo, quę ad hanc rem pro dignitate tractandam sufficiat. Sunt optimæ spei iuuenes, qui hoc præstare poterunt, inter quos primas tribuerim Ioanni Clementi Anglo, quē nescias an Græcia an Latium rectius sibi uindicet, ita est utriusq; linguæ & medicinæ peritus, prudens præterea & integer. Secundas Petro Brissoto Gallo, qui quantum in medicina possit nuper unico illo libello, quo tractat utrius uena brachij in pleuritide incidenda sit, declarauit, quamuis hoc idē Matthæus Curtius acerrimi uir

e iudicij,

iudiciū, et Galeni studiosissimus ante multos annos Papiæ, & ab hinc quinquēnio Patauī fecerit. Sūt alij multi iuuenes medicinæ studiosi, & Græce ac Latine docti, partim nobis uisi, partim sola nominis fama cogniti, quos omnes nūc recensere nimis longum esset, nec dubito inter eos unum aliquem futurum, qui præclarum illud opus & utile aggrediatur. Si uero maturioris ætatis uiros, qui hoc faciāt, uelis, sunt in Gallia Copus Basiliensis, & Ioannes Ruellius, alter Galeni, alter Dioscoridis interpretatione nobilis. In Italia Ioannes Manardus, qui doctissimas epistolas in hac arte nuper edidit, & alia quedam nondum edita scripsit. Et Baptista Opizo, cuius uiri prudentiam & uitæ integritatem, an insignem utriusq; linguæ eruditionem, ac summā in medendo felicitatem magis admireris dubites. Magni nominis uel nunc est apud Venetos, maximi futurus, si se à morbis curandis quantum posset, non abstraheret, ut bona studia promoueat. Nam huius potissimum opera, & Anglorum quorundam, maxima Galeni pars in chartis impressa legitur.

Leonice

Leoniceus autem & Linacer, qui ante paucos annos obierunt, nisi studia medicinæ interpretando Galenum iuuare maluissent, utriusque illud idem efficiendi non tam facultas quam uoluntas defuisse uideretur. A N. Utinam id ipsum aliquando fieret, tum enim paucis latinis contenti, medicinam sic disceremus, ut eam augere studio plura quotidie inueniendi, non corrumpere ineptis quaestionibus, quod nunc ferè fit, anniteremur. Si uero aliquem Græcorum scripta delectarèt, ut non possunt non delectare, is si Græce sciret, ipsos in sua lingua: si nesciret, optimas quasque translationes legeret. Quod si Arabes etiam placerent, remitteremus ipsum uel in Arabiam. B E R. Tunc mihi quoque medicorum decreta percurrere liberet, nunc uero quoties in istos incido, toties mihi nau seam mouent, nec ultra pergere possum. Verum tu interea nobis summatim uires tum molybdænæ, tum pyritidis explicas. Nam quo sepius eadem aut audieris, aut legeris, modo in tempore & latine dicantur, eo firmitus hærebunt in memoria. N A E. Quia ita uis dicam, sed paucissimis,

e 2 multis

multis enim neque decet, neque libet. Molybdaena itaque vires Lythargyro, quod mediae temperationis est, similes, ut Galenus scribit, habet. Ab ipso tamen parum ad frigidum inclinat, neque ulla abstergendi vires habet, quinetiam densarum magis partium est. Quod si ex eo emplastrum adiecto oleo & aqua confeceris, multo erit utilius, quam si acceperis in id Lythargyrum, his praesertim qui molli sunt carne, quales sunt pueri, mulieres, viri etiam candida admodum cute, quorum plures in frigidis regionibus inveniuntur. Prohibemus igitur iam dicto emplastro, ne quid inflammatis & ulceratis particulis influat, aut si quid influxerit, id ipsum in loca quae in circuitu sunt reprimimus. Haec de molybdaena nunc sufficiant. BER. De pyrite quid habes? NAE. Ipse insignem digerendi vim habere traditur, quamobrem eius generis emplastris, quae discutiendi facultatem habent, utiliter miscetur. Quomodo uero praeparandus sit antequam in emplastrum iniiciatur tam Galenus quam Dioscoridis diligentissime scripserunt. Quos si legeris, mea non multum, quod ad vires harum

harum rerū pertinet desiderabis. BER.

Ancon quid Arabes de his scribūt dicet.

AN. De molybdēna apud Arabes, quod

& ante dixi, nihil esse scio. De pyrite autē

eadem ferē, quæ Græci scribunt. Magi

cum tamen quiddā adijciunt, quod si au

dire uobis collibitum fuerit, dicā. BER.

Dicas rogo. AN. Infans qui collo appen

sum pyriten gestat, lemures & lamias nō

tīmet, sed tu modo perge ad reliqua.

BER. Sedete primum. AN. Fiat. BER.

Argenti rudis genera apud nos multa

sunt, nec ea omnia ueteribus forte cogni

ta, quorum alterum ab altero colore po

tissimum discerni potest. NAE. Quid ar

gentum rude appellas? apud fabros argē

tarios aut certe monetales, argentum iux

ta Varronem nondum flatum signa

tumq; ita diceretur. BER. Scio, sed per

mitte mihi, ut nūc sic nominem id quod

argentum quidem est, sed colore adhuc

differt. Et ad hoc, ut argenti colorem, qui

albicans, ut nostis, est, acquirat, excoctio

ne indiget. NAE. Nos hæc nouitas mini

me offendit, & facile tibi permittimus, ut

post hac sic loquaris. Vide modo, ut aliq

e 3 id

id tibi permittant. BER. Nominent ipsi ut uelint, modo inter nos de re ipsa constet. Argentī igitur rudis genera colores distinguunt puniceus, plumbeus, niger, purpureus, cineraceus, ruffus. Atque hic primo licet uobis cernere puniceum.

NAE. Apparet carbunculi aliquod genus esse. BER. Omnino, nisi quod colorem in oculos ut carbunculus nō uibrat. Inuenitur autem id ipsum uarijs modis. Modo enim ex nigrore quodam quasi relucet, modo saxi aliquod genus eius ueluti scintillæ quædam amplectuntur, modo solidæ ipsius massæ ad saxa adhærescunt. Est uero id interdum simplex, interdū altera sui parte quæ prominet in mucronē quasi turbinatum, altera materiā aliquā, quam uena simul continet complectens: atq; ita iam quadratum in modum tesserae esse solet, iam sexangulū ut Adamas, frequenter plures & inæquales angulos, ut Iris aliquando habet. Præterea idē admiranda quadam pulchritudine ceruleo conspersum cōspicere licet, uideturq; mihi natura ipsa tantis operibus perficiendis quasi defessa, iucundissimis picturæ floribus

ribus se recreasse. Atq; haud scio an ars summo etiam conatu eam pulchritudinē assequi possit. Hic autem aliqua eius genera uidetis, alia alijs locis uidenda erūt. N A E. Cognouerunt ne hoc argenti genus ueteres? B E R. Non, quod ego scio, nisi Theophrastus de lapidibus eius mentionem fecisse uideri possit, cum de his loquitur qui aurum & argentum in se continēt, è fodinis metallicis effossi, his ipsis uerbis: Gemma alia est colore prunis assimilis. A N. Quantum hinc decedit dum excoquitur? B E R. Parum admodum, ut etiam plumbei coloris syncero & solido. Apparent enim uapores calidi & sicci, simul è terræ profunditate expirantes, eos halitus è quibus argentum constitit, hoc modo uarijs coloribus pro sua uarietate tinxisse. A N. Tecum, ni fallor, sentiret Aristoteles, sed est ne aliquis eius usus, præterquàm quod argentum ex eo excoquitur? B E R. In picturis. Siquidem nobilis color ex eo conficitur, minio quod ueteribus tantopere celebratur, non inferior, sandaracę uero etiā superior. N A E. Haberet forte & in medicinis locum? e 4 B E R.

BER. Quis negaret cum nemo adhuc expertus sit. Sed ad alterum genus transeo, quod plūbeo colore esse dixi, quodcū hic uidetis. NAE. Galenam planè refert. AN. Imò Galena ipsa est. BER. Nō est. AN. Mihi quidem ita uidetur. BER. Simile admodum est fateor, nō tamen idē. Age canes lupis interdum similes sunt. AN. Recte. BER. Nunquid etiam eosdē dicemus? AN. Minime. BER. Napi etiam rapis similes. AN. Sunt quidem oblongis & gracilibus. BER. At quis eadē esse diceret? AN. Nemo opinor, nisi imperitus aliquis medicus. Nam hortulani & rustici ipsi primo statim aspectu discernunt. BER. Ita nec hoc genus argenti quia simile sit colore, idem cum plumbagine esse recte dicere possumus. NAE. Est ut dicis, non enim si qd cui simile est, idem planè esse necesse est. AN. Qui igitur distinguitur à plūbagine? BER. Suas quasdam notas habet, quæ interdum per difficiliter, internoscantur tamen, sed profecto non nisi à uiro in harum rerum cognitione ualde exercitato. AN. Notas igitur quibus alterum ab altero seiungit dicas

dicas rogo. BER. Dicam, ut colore multum inter se, quemadmodum uides, cōueniunt, ita reliquis omnibus quā maxime differunt. Galena friabilis est, & cultro incisa dissilit. Hoc argenti genus non ita teri potest, & cultro scinditur perinde ac plumbum, atq; dentibus compressum in massam cedit, quod Galenæ contingere non solet. AN. Bene distinguis, nunc planè diuersum quiddā à Galena esse cognosco. BER. Inuenitur & hoc uaria ratione. Interdū enim massæ miræ magnitudinis in cannalibus uenarum, tanquā in nido quodam reperiuntur. Interdū ut gemmæ ex arboribus pullulascunt, ita ipsum admiranda rotunditate ad saxa adhaerescit, & in ipsis continetur. Præterea in modum uirgularum excrescit, ac uarias quasdā figuras mentitur. Vidimus apud Bartholomæum Bacchum è fodina, cui Constantino nomen esse ante diximus, effossum, quod planè referebat ligonem & malleum, quæ instrumenta metallica sunt. Crederes apud Fabrum argentariū ita conflata. Sic natura lusus suos exercere uidetur, nisi quis istiusmodi fortuito
e 5 fieri

fieri malit. Demum eiusdem tenuissimæ
bractææ saxi aliquod genus amplectun-
tur. N A E. Hoc genus ueteribus, opinor,
incognitum fuit. B E R. Idem ego sentio.
Sed ut institutum ordinem persequar, ter-
tium iam inspicite genus, quod nigrum
est. N A E. Quid è nigrore ita relucet?
B E R. Illud ipsum genus est, quod modo
Galenam referre, plumbeoq; colore esse
dixi. Pari ratione punicei etiam scintillas
& sua natura candicantis in se continere
solet. Atq; quo magis his ipsis abundat,
tanto plus argenti, dum in fornacibus ex-
coquitur, reddere solet. Purpureum autē
quod & ipsum argenti nō parum habet,
in mōtis Turcici fodina, cui à Schonber-
gio quodam nobili nomen inditum, con-
spicere liceret. N A E. Ne hæc quidē Pli-
nius cognouisse mihi uidetur. B E R. Re-
cte dicis. Idem tamen cineraceum & ruf-
sum nouit, qđ his uerbis aperte indicat:
Terra est alia ruffa, alia cineracea. Cínera
ceo certo, qđ hic uidetis suus honor est.
Nam persæpe argento diues est, maxime
cum subdurū fuerit ut cultro scindi pos-
sit. Si uero molle fuerit, & scintillæ argen-
ti plum.

ti plumbei coloris ex eo resplendent, etiā
 tum abunde argētum ex eo excoquitur:
 quod si eiusmodi nō adsint, minus. Re
 stat ruffum, quod uel ipsum, quanto plus
 ē prioribus argenti generibus in se conti
 net, tanto argenti maior ex eo copia fit.
 Sed illud uidere nunc non possumus.

N A E. Videbimus suo tempore & loco,
 Plinij potissimū gratia, qui nō nisi ē duo
 bus his terrarum generibus, & Galena ar
 gentū excoqui posse nouit, aut certe me
 moriæ, si ex alijs fieri nouit, non tradidit.

B E R. Sentis idem quod ego. Sed anteq̃
 ex hoc domicilio egrediamur, genus qd
 dam præterea uobis ostendam, quod me
 tallorum in numero est, sed ueteribus, ut
 mihi uidetur, incognitum. Bisemutū no
 stri appellant. N A E. Plura igitur quā
 hæc peruulgata & nota septē tua senten
 tia metallorum genera erunt. B E R.

Plura arbitror, nam hoc quod modo Bise
 mutum nostros appellare dixi, neq̃ recte
 plumbum candidum, neq̃ nigrum dice
 re potes, sed ab utroque distat, & tertium
 quiddam est. Siquidem, ut cætera quibus
 ab his ipsis differt taceam, plumbum can
 didum

Zinck

didum eo candidius, nigrum obscurius, ut uideris, est. N A E. Videmus quidem ipsum Galenæ etiā colore simile. B E R. Ita apparet. A N. Quomodo uero Bismutum, ita enim appellare tu uidebare, à Galena discerni potest. B E R. Facile, cū id ipsum manibus tractaueris, eas nigrore quodam, nisi planè solidum fuerit, inficit. Solidum uero friabile ut Galena non est, sed scinditur. Nigrius autem aliquanto est argenti rudis genere, quod plumbi ferè colore esse diximus, atq; ita ab utroque seiungitur. Continet uero in se nō raro aliquid argenti. Quo etiam loco effoditur, argentum plerunq; subesse significat, & ob id metallici nostri tectum argenti ipsum dicere cōsueuerunt. Torrere idē solent, atq; ex eius potiori parte metallū, è uiliori cerulei quoddam genus non cōtemnendum conficiunt. N A E. Possunt ne ex hoc genere metalli, ut ex utroq; plūbo uasa conflare? B E R. Possunt, nam aliqua plumbi portione adiecta, pocula ex eo fiunt haudquaquā ingrata. A N. Equidem nec apud Arabes, qui aliquot seculis Chymicen Græcos imitati præ cæteris

ris diligenter tractarunt, mentionem ullam huius metalli factam scio. Quare in paucis regionibus ipsum reperiri & mihi persuadeo. BER. Si Chymistę eius nō meminerunt, neque inter corpora quę apud eos sex sunt, neq; inter spiritus siue animos, quos & ipsos innumerato habēt maxime Græci & Arabes, desperarem apud uetustiores tum philosophos, tum medicos reperiri. Sed iam uidistis argēti materiam quę in hoc domicilio est.

NAE. Quantum argenti ex ea excoquitur? BER. Certo scire non possum, coniectura tamen quadam dicam, ultra duo milia pondo. NAE. Thesaurus est. Vestri felicius ἀργυροποιία exercent, quàm indocti isti & inepti Chymistę. AN. Nec mirū est eos nihil efficere, qui quàm longissime à scopo, qui ab Arabibus præscriptus est, aberrant. BER. Neq; Græcorū uestigia consectant, sed nugis quibusdā & deceptionibus iuniorum credunt, qui artem penitus deprauarūt. NAE. Chymicen relinquamus, ne uestri audientes nos rideant. Nostis enim ipsam ualde irrideri & suspectam esse. Non exiges hic à nobis

nobis ut aliquid de usu in medicinis, harum rerū quas nobis indicasti, dicamus. Nam ueteribus, ut ipse nosti, incognitæ magna ex parte fuerūt. Quamobrem surgendum nobis est, & aliō eundū ubi plura uidere poterimus. BER. Eamus ad proximam fodinam, quæ caput harū dimensionum est. NAE. Dimensionem dimensum dicere mihi uideris, id est modum siue mensuram fodinæ. BER. Recte sicut Cicero uisum, uisionem etiā dixit, & pleraq; alia inueniūtur, quibus sic utimur. NAE. Primō ne quæ in tumultu circum casam egesto sunt conspiciamus. BER. Ea alibi uideri poterunt atq; etiam commodius & melius. Sed ingrediamur in præsidis huius fodinæ domicilium. AN. Mihi placet, si Næuio nō displicet. NAE. Minime. Bone deus quàm multi hic quoq; aluei & situli sunt argenti materia referti, quod genus hoc est qđ argenti colorem habet. BER. Argentū est. NAE. Quid hic agitur argento excocto, ubi nec fabri argentarij sunt, neq; officinæ, opinor, monetæ cudendæ. BER. Excoctum non est, sed sic planè ut
in

in uena sua concreuit. Vidēsne hac parte montis quippiam adhuc adhærescere?

N A E. Video. A N. Quàm multa uidēt in aliquo genere exercitati, quæ rudibus & inexpertis penitus recondita esse solent. Nā non modo Næuius, sed ego etiā non aliud quàm argentum excoctum id esse putassem, nisi tu clares, ut soles, ostendisses saxi, à quo abreptū est, aliquid ipsi adhærere. N A E. Bermanno, his uisis, non possumus non credere, sed Plinius prorsus ignorauit argentum, quod sine opificio fornacum suum est reperiri, id quod hæc uerba satis declarant. Non nisi in puteis reperitur, nullaq; sui spe nascitur, nullis, ut in auro, lucentibus scintillis. Terra est alia ruffa, alia cineracea. Certe si fodinas nostras inspexisset, nunquā illum hæc ipsa scripturum fuisse arbitror.

B E R. Quid scintillas argēti negat in uenis inueniri? cum non modo tantæ, quantas nunc cernitis, massæ ex hoc puteo effossæ fuerint, sed quæ plus quàm duo talenta, quod permulti uiderunt, penderēt.

N A E. Nunc intelligo Plinium, uirum alioqui diligentem & doctū, multa ignorasse,

rasse, in rebus præsertim metallicis, & ea
solum quæ uel apud Græcos legerat, in
latinam linguâ transtulisse, uel quæ apud
Hispanos in metallis esse sciuerat, scripsit
se. Iam apud Græcos scriptores nusquâ,
quod ego scio, legitur argentum purum
è fodinis effossum, neq; apud Hispanos
idem fuisse ex Plinij scriptis, satis liquet.
BER. Credo, neq; etiâ in omnibus Ger-
maniae fodinis reperitur, sed circa Boëmi-
am modo, ut hic in Sudetis montibus &
olim Snebergi, ubi è fodina quæ Georgi-
us appellatur, tanta eius copia, quanta ex
alia nulla in Germania unquam effossa
fuit. Siquidem aliquando, ut accepimus,
tanta massa deiecta est, ut Albertus Saxo-
niæ princeps, qui præ cæteris Germaniæ
principibus hominum memoria tum ad-
mirabili quadam belli gerendi laude, tum
diuitijs plurimum floruit, quiq; Georgij
qui nunc rem prudentissime administrat
pater fuit, cum ipsius uisendi gratia in eâ
fodinam inscendisset, curauerit sibi cibum
& potum deferri: atq; ipsa pro mensa cum
suis usus ita locutus esse fertur. Frideri-
cus imperator potens & diues est, eius-
modi

modi tamē mensam hodie nō habet. Hęc
 Albertus tum magna admiratione tantæ
 molis commotus. Me uero cum in sum-
 mam quandam id argenti quod effossum
 fuit, colligi Snebergi audirem, longe ma-
 ior admiratio cœpit. N A E. Inaudita mul-
 tis narras, sed quot pōdo hæc massa pen-
 deret? B E R. Decem paulo amplius opi-
 nor. N A E. Grauis est. B E R. Huius ge-
 neris argenti quod sui coloris est, unciā,
 si drachmam mediā remiseris, fabri ar-
 gentarij pro argento excocto emūt. Quę
 idcirco condonari solet, quia saxi à quo
 decussum est, pars aliqua, quod modo uī-
 distis, ad ipsum ferē adhærescit. Præterea
 scintillæ etiam argenti puri, saxi aliquod
 genus amplectentes, quales hic cernitis,
 crebro cōtra Plinij sententiam inueniun-
 tur. N A E. Equidem nunc Germaniam
 cæteris regionibus omnibus & præstan-
 tius argētum habere, & ipso magis abun-
 dare pronunciare ausim. B E R. Mecum
 planē sentis. Atq; idem argētum purum
 iam in modum uirgularum, iam capillo-
 rum excrescit. Sic nonnunquam globum
 quendam, ē minimis huius quasi filis cō-
 nexum,

nexum, candidissimum inuenies, interdū
subrubrum. Demum hoc genus argenti
admirādo naturæ artificio alicuius inter-
dum instrumenti, aut arboris figuram re-
ferre uidetur, id quod nos non sine sum-
ma animi delectatione uidimus. N A E.
Nō possunt nō delectare illa naturæ ope-
ra uirum philosophiæ studijs deditū, qua-
lem te esse dudum ex his nostris sermoni-
bus animaduerti. Sed age uidi nūc ut au-
rum purū, de quo Plinius & Strabo scri-
pserūt, quodq; nuper quidam à Cottene-
heida allatum mihi ostendit, ita & argen-
tum sine fornacum opificio inueniri. Cu-
pio ex te scire an alia metalla quoque ita
perfecta in suis uenis reperiantur. B E R.
Aes non modo in ærarijs metallis, sed ar-
gentarijs etiam. A N. Si bene memini Al-
bertus sic effossum, ut cum substantia la-
pidis mixtum non esset se uidisse negat.
B E R. At uos non negabitis. N A E.
Quām uellem ipsum uidere. A N. Et ego
B E R. Si uultis referamus pedem atq; ad
Apollinem, quæ decima huius uenæ di-
mensio est, accedamus. N A E. Eamus, tu
interea nobis dicas rogo quid paulo ante
uenæ

uenæ extensionem & exitum, atq; fibras appellabas. BER. Volo quidem uobis dicere quid metallici ita nominare solent, sed uerbis nouis ut utar necesse est, quod ista ueteribus satis explicata aut nō sint, aut si maxime sint, nō extent. NAE. His tuo modo utaris, nihil nos offendent, res enim ipsas cognoscere percupimus.

BER. Quælibet uena per saxa montis in longum extenditur, quod uenæ extensionem nostros imitatus appello. Venarum igitur omnium, quantum in extensione, longe est optima quæ ab oriente in occidentem extenditur per montis decliue, ita tamen ut dorsum montis uersus meridiem sit, decliue uero ipsius in septentrionem sensim inclinēt. Proxima uero bonitate est, quæ à media aliqua orientis & meridiei parte, in mediam rursus occidentis & septentrionis extenditur, atq; eiusmodi est huius uenæ, quam Stellam uocari dixi. Reliquæ autem quanto plus à dictis illis recesserint, tanto minus argenti feraces esse solent. NAE. Intelligo ut cunque quid uenæ extensionem dicas, quodq; loci situs non parum ad genera-

tionem metallorum conferat. Quid uero exitus ipsius uenæ sit, scire etiam cupio. BER. Suum quæq; uena pendens & iacens habet, utar post hac pace uestra his uerbis: Iacens est in quod uena ueluti recūbit. Pendens uero, quod uelut tegmentum uenæ sursum incumbit. Venæ itaq; exitus semper ex iacente ipsius iudicandus erit. Verbi gratia: Iacēs uenæ uersus septentrionem est, totius item uenæ exitus uersus septentrionem erit. Sed ista fat scio difficilia nunc uobis uidētur, quibus si assueti fueritis, erunt facillima. NAE. Mihi certe multum implicata esse apparent. Sed quas fibras dicis. BER. Dicam et hoc quod melius uos intelligetis, quos humani corporis sectionem persæpe uidisse credo. Vt animantis corpus uenas quasdam habet magnas, à quibus uenulæ, perinde ac è trunco arboris rami excrescunt, diriuari solent. Sic uenæ metallicæ suas etiam habent, siue uenulas, siue fibras appellare uelis, atque eas diuersas. Aliæ enim trāsuersæ sunt, aliæ obliquæ, aliæ paulatim se uenis ipsis iungunt, aliæ eisdem incumbūt. Sed iam ad Apollinis casam

casam peruenimus. A N. Ingrediamur.
 B E R. Vide nunc æs, quod sine excoctio
 ne tale est. N A E. Vbi? B E R. Accede
 propius, & ad me inspice. N A E. Virgu
 læ studio & arte inter se implicatæ uiden
 tur, certe nisi saxi pars adhæreretur uix cre
 derem ita è uena ereptū. B E R. Cernas
 etiam ut laminæ eius tenuissimæ saxi ge
 nus quoddam amplectuntur. N A E. Vi
 deo eadem ratione qua auri & argenti.

A N. Valeat Albertus isto etiam loco.
 B E R. Sic quoq; argentum uiuum sui co
 loris sine excoctione inuenies, aliquando
 intra metalla in lacubus, in quos è fibris
 destillauit. Aliquando in gramine simul
 cum uaporibus è terra elatum, quod Pli
 nius cognouisse uidetur cum scribit: Est
 & lapis in ijs uenis, cuius uomica liquo
 ris æterni, argentum uiuum appellatur.
 Solet idem id quod natura sua ui & spon
 te produxit, argentum uiuum, quod ars
 è minio siue uena minij confecit hydar
 gyrum nominare. N A E. Noui atq; ob
 id à Leoniceno uiro doctissimo iure re
 prehēditur. Nam tam natium quàm fa
 ctitium Græci ὁ ἀργυρεός, latini argentū
 f 3 uiuum

uiuum appellant. BER. Tu audes ista lo-
 qui? non times Collenuciū? NAE. Neq;
 is ausus fuit hac parte Plinium, quem in
 multis alijs acerrime conatus est, defende-
 re. Sed profecto nobis omnibus Collenu-
 cius aliquis timēdus est, qui cōsensimus
 Pliniū multa in metallis ignorasse. BER.
 Pugnet aliquis quantū uelit, ueritas ipsa,
 quæ potior Plinio est, nos defendet. Sed
 ferri quoq; massæ puri & grana quedam
 parua, quod Albertus nouit reperiri cer-
 tum est. Cæterum hæc tria aurum, argen-
 tum, æs, præterquàm quod statim sua
 sunt, è diuersa materia excoquuntur. Plū-
 bum autem nigrum, quod Græci μόλυ-
 βος uocant è sola Galena, ut candidum
 quod ἡδὲ κασίπερος è nigris lapillis pau-
 lum candore, ut Plinius ait, uariatis, con-
 flari nouimus. At pura in uenis inueniri
 nūquam neq; uidimus, neq; audiuius.
 NAE. Quod tu modo plumbum, hodie
 tam docti quàm indocti stannum appel-
 lant. BER. Quàm latine & proprie uide-
 rint ipsi, mihi certe stannū aliud quiddā
 esse uidetur. NAE. Tua Plinij sententia
 firmare posses. BER. Aliorum etiā, qui
 mecum

mecum faciunt. Sed de his aliàs plura di-
 cemus. Lapilli autem nigri è quibus plū-
 bum album conficitur, insignis magnitu-
 dinis Aldenbergi & Irberesdorfi, quod
 non longe Næui à patria tua situm est, re-
 periuntur quos te credo uidisse. N A E.
 Memini me uidere. B E R. Quemadmo-
 dum uero in dictis locis maximi, quos cō-
 spicere mihi licuit reperiūtur, sic alibi nō
 nunquam ita parui ut harena esse appa-
 reant. Sunt uero in mixtura quæ hoc mo-
 do se habere solet. Pyrites & saxi genus
 quoddā arenosum simul cum lapillis ni-
 gris ita plerunq; cōmixta sunt, ut quodq;
 genus uisu statim distinguere possis, licet
 interdum multum inter se confusa uiden-
 tur. Quam mixturam ut lapillos nigros
 separent, torrent, tundunt, molunt, lauāt,
 urunt, atq; uix tandem ex ipsis plumbū
 candidum excoquunt, & certe, si quod
 aliud, hoc metallum multa præparatione
 indiget. N A E. Eiusmodi omnia cum mi-
 hi ad patriam proxime accedere licebit,
 diligentius quàm hactenus considerabo.
 A N. Breui iter per Irberesdorfum faciā,
 utinam tunc aliquis mihi cōtingeret, qui
 f 4 ipsa

ipsa ostendere posset. BER. Permultū
possunt. Sed ut latine res ipsæ dicantur uo-
bis considerandum erit. AN. Eas primo
qua potero diligentia inquiram, deinde
cum ad te rediero de nominibus disputa-
bimus. Ceterum quia iam dixisti aurum,
argentum, æs, ferrum, præterquam quod
sui coloris & pura in uenis reperiuntur, è
diuersa materia excoqui posse, ipsam, etsi
hic indicare non possis, recenseas rogo.
Proderit enim non parum, cum olim eo-
rum metalla inuisemus, hæc ipsa ex te au-
diuisse. BER. Non aggrediar ad ea quæ
hic nō reperiuntur, ut latius uagando ne-
errem. Nam nostra uix mihi satis cogni-
ta & perspecta sunt. AN. Ambo te, ne
grauate in ista re meæ morem geras uo-
luntati, noui enim hæc tibi minime es-
se ignota. BER. Si ita tibi uidetur dicam
aliqua. Auri puri massas, quas palacas Hi-
spani dicunt, reperiri cum in fluminibus,
tum in ipsis puteis Strabo & Plinius, qd
uobis ignotum nō est, asserunt. Eiusdem
scintillæ quasi ad saxi quoddā genus can-
didissimum, quarzum nostri uocant, ad-
hærescit, id Cotteneheidæ foditur, quod
te Næ

te Næuium uidisse audio. Præterea è pyrite quem Galenæ colore assimilem diximus, & cineraceo, ut ante quoq; audiuiſtis, conficitur cum in alijs noſtrę Germania locis, tum maxime Reichēſteini. Poſtremo terræ genus eſt purpureum ita uapore & halitu ſimul temperatum & affectum, ut fœcundum auri ſit & facile cognosci poſſit, ex quo in camino aurum excoquitur. Sed è Chryſocolla quoq; & Ceruleo fit. Aes autem purum reperitur & tenuiſſimæ ipſius laminæ ſaxa, ut uidiſtis, amplectuntur: ſed fit è pyrite Gairi, Cuperbergi, & in alijs locis, è lapidis ſciſſilis quodā genere Eislebii & uicinis oppidis. Præterea è terræ generibus luteis & purpureis chryſocolla & ceruleo perinde ac aurum conſlatur. Ferri puri maſſæ & granula quaſi quædam, ut dixi reperiuntur. Deinde è terra rubra ferrugine quadam infecta & nonnullis lapidum generibus conficitur. In eadem ferri uena non raro Magnetem inueniunt, qui etiam non longe hinc Eibenſtoci & Suarcenbergi, quæ ſub ditione ducum Saxoniæ ſunt, effoditur. Hæc generatim dice-

re queo, reliqua ab his si uidebitur, quibus notiora quàm mihi sunt, cum materiam coram intueri licebit, quærîtote.

N A E. Fiet, interea tuis contenti erimus, tu perge si quid restat nobis ostendere.

B E R. Restant inter cætera argillarū uaria genera, quæ colores ut hic uidebitis discernunt. Sunt enim candidæ, nigræ, luteæ, puniceæ, purpureæ, uirides, ceruleæ, cineraceæ. N A E. Tenacitas quædâ his luteis inest, & forte sic ipsas quod similes sint his, quibus figuli utuntur, appellas.

B E R. Recte sentis. N A E. Ex ipsis colores fieri posse crediderim.

B E R. Possent si tam humidæ non essent. Sunt uero terræ genera ipsis, quod ad colores attinet non dissimilia, sed sola siccitate, è quibus colores conficiuntur: quarum quæ lutea est $\omega\chi\alpha$ Græcis, Latinis Sil appellatur, quæ cerulea his ceruleū, illis $\chi\upsilon\alpha\nu\omicron\mu$, quæ uiridis utriq; genti Chrysocollo, quæ rubra, sandaraca, quæ nigra melâteria, quæ candida diuersa nomina habet, quæ partim ex rei diuersitate, partim ex regionibus, è quibus affertur, sumpsit. N A E. Reperiuntur ne ipsa in fodinis nostris.

B E R. Magna

Magna ex parte ni fallor. N A E. Quoties ueteres in emplastra cōiūciunt Chrysocolam, Ochram, Ceruleum, terram Lemniam, & rubricam Sinopida. Nam & has in hoc genere connumerandas cenſeo. Quod ſi apud nos inuenirentur, quātum medicinæ reſtitueretur quiuis iudicare poteſt. B E R. Inueniuntur aliqua meo iudicio, atq; adeo hanc uenam proxime alia quædam, quam Paulinam noſtri nominant, diuidit, quæ aliquanto duriorē materiā habet. Qua de re accedamus ad caſam dimensionis ſecundæ, in ipſius enim tumulto nonnulla conſpiciemus. N A E. Perplacet nobis, modo tibi moleſtum non ſit. B E R. Mihi uero moleſtum eſſet de his rebus diſputare cū medicis, uobis præſertim, quorum tu Næui quantum ex colloquijs noſtris intelligere potui Græca cum Latinis pariter coniunxiſti. Ancon uero philoſophorū, maxime Peripateticorū decreta, ſi quis alius tenet. Atq; utinam plus temporis hodie nobis daretur, contemplaremur non modo metallica ipſa, prout ſe oculis cognoſcenda præbent, ſed eorum etiam genera-

tionem

tionem diligentius cōsideraremus. Nam quod uos minime ignorare credo, magna hac parte inter plerosq; dissensio est, cū & Chymistæ aliud à philosophis sentiant, & inter se ipsi non parum discor- dent. A N. Ita est, sed nūc species & ipsas rerum formas intueri præstat, quibus cognitis alias cum plus ocij nobis erit id ipsum maiori cura & studio inquiremus.

N A E. Bene dicis, esset enim de hac una metallorum generatione unius diei disputatio. B E R. Ascendamus tumulum.

Hæc ochra est, siue magis placet Latinū, Sil. N A E. Lutea prorsus est, & ob id Græci ipsam ita appellasse uident. B E R.

Hæc pictores uti possent. Sed quia facticia, quæ è plumbo fit, hodie magis ipsis in usu est: aut si qui fossili utuntur, malūt pannonica uti, quod cæteris præstare credatur, nec ita magno precio uendatur, fit ut hæc neglecta iaceat, nec ab aliquo ferè colligatur. N A E. Dioscorides Atticam genere in usu medicinæ probat. Verum quia ipsa non affertur hac nostra aut pannonica uteremur in emplastris. B E R.

Quid nunc? Nam Vitruuij temporibus Attica

tica quæ optima fuerat, non habebatur quod argenti fodinæ Athenis amplius non foderentur. N A E. Quia cum Hermolao Barbaro Venetorum doctissimo id quod Græcis ὄχρα est, Latinis Sil esse putas: Sil Plinio limus est, hæc uero aridior est quam ut limus dici possit. B E R. Quid mirum: cum idem diuersa Silis genera recenseat, inter quæ erat marmorosum, censes ne ipsum quoque limum fuisse: N A E. Non uidetur. B E R. Nec fuit, quoniam marmor, dicit, in eo resistit amaritudini calcis. Theophrastus terræ genus esse scribit, inuenitur apud nos etiam talis, sed hic indicare uobis non possum. Epictoribus præterea nostris quidam uel hodie nomine Græco, nostrum annectentes, appellant, intelligis quid dicam. N A E. Intelligo planè. B E R. Tu igitur desine dubitare, & uires quibus ochra prædita est nobis dicas. N A E. E Galeno nihil afferre possum. Dioscoridis uobis nota sunt, qui ipsi uim erodendi ascribit, collectiones & panos dissoluiendi. Excrescentias carniū reprimendi, cum cerato caua explendi, & articulorum tofos comminuendi.

AN. Ego ex Arabibus nihil dicere de ochra possum. BER. Ceruleum hoc est, quod unà cum Chrysocolla lapidi scissili adhæret. NAE. Harenula esse apparet. Theophrastus profecto, cui à diuina quadam ui eloquentiæ nomen inditum traditur, res bene cognouisse uidetur, cū scribit: Ceruleū est natiuū quod in se Chrysocollam continet, id quod hic prorsus ceruere licet. BER. Id ipsum non postremę bonitatis Goldebergi, quod oppidum Silesiæ à monte auri ferace nomē obtinuit, colligitur, ex quo etiam aurum fit. Facticij uero multa admodum sunt genera, & inter ea quædam ualde preciosa. Quorū conficiendi rationem partim ueteres norunt, partim Chymistę & ipsorum sequaces inuenerunt, quę omnia recensere nūc nimis longum esset. Illud sæpe miratus sum, qđ uestri Catapotia siue pilulas, ut à forma appellare soletis, è facticij quodam genere, quod Chymistæ præparant, conficiūt. NAE. Ego uero etiam indignor nostris, quod ab errore nondum desistāt, quem Leonicens, qui nostra ætate inter medicos doctus fuit, satis declarauit. Armenium

menium sumēdum esset, quod equidem Venetijs apud unum tantum modo medicamētarium uidi, quod magni aestimabat. De cuius purgādi ui satis scripsit Aëtius maxime ē Nechepsote. A N. Ex Arabibus quidam utriq; purgandi uim ascripserunt. Nam sunt apud Mesuam pilulæ tam ē Ceruleo, quā ex Armenio. N A E. Esto, hoc tamen Chymistarum ceruleum in eas conijciendū non esset. Sed hac de re aliās diligētius & copiosius disseremus. B E R. Tu igitur nobis Cerulei uires dicas. N A E. Discutiendī uim habet præcipuam, quamuis nonnihil astringat. In emplastris hoc nostro uel alio quodam fossili uterer, pictoribus uero facitij genera omnia relinquerem. B E R. Tecū sentio, sed & pictores interdū fossili utuntur. N A E. Credo, Chrysocolla autē ipsa satis uiret. Dioscorides primas tribuit Armeniacæ, secundas Macedonicæ, tertias Cypriæ, uerum ex his locis hodie nō aduehitur. B E R. Pannonica bona est, quāuis & in nostris fodinis, potissimum ærarijs, nō contēnenda colligi possit. N A E. Quæ in his inuenitur, eam Plinius cæteris

ris præfert. Secundum locum argentariæ
 tertium aurariæ, postremum plumbariæ
 ascribit. BER. De factitia, cui idem no-
 men Plinius & Galenus uester dederūt,
 cū Dioscorides ipsam inter æruginis ge-
 nera numeret, nihil nunc dicendum pu-
 to, nam ea fabri aurarij utuntur. NAE.
 Medici quoq; ut ibidē Galenus satis indi-
 cat. Sed hæc fossilis uim discutiēdi & exe-
 dendi habet, carnem etiā excrescentem
 coërcet, nec tamen uehementer mordet.
 AN. Arabes utranq; norunt, erosioni au-
 tem dentium & dolori eorū conferre scri-
 bunt. Cæterum præter ceruleum colorē,
 & uiridem, tertium quiddam candidum,
 scintillarū modo, ex hoc lapide relucet.
 BER. Est ut dicis, atq; id ipsum splendo-
 rem forte aliquis nostros imitatus appel-
 laret. Metallici uero etiā felium argen-
 tum nominare solent. Argētum quidem,
 quod colore argento ita simile sit, ut pue-
 ros & rerum metallicarum imperitos de-
 cipere possit. Feliū uero, siue à similitudi-
 ne quod eorum oculi etiā noctu radiant,
 siue quod cassum quiddā & inutile hoc
 nomine significare uolunt. Nullus enim
 eius

eius usus est, sed ut ignis totum exhalat & fumo consumitur. N A E. Natura certe in intimis terræ recessibus se oblectare quasi uidetur pulcherrimis istis coloribus. Nec minus ut equidem sentio, admiranda quam dum flores, uarie coloribus distinctos progignit. Verum restat, ut nobis Sandaracam & Melantheriam ostendas. B E R. Plinius Sandaracam inueniri in aurarijs & argentarijs metallis scribit. N A E. Memini. B E R. Dioscorides autem cinnabaris colore ipsam esse tradit. N A E. Ne hoc quidem me latet. B E R. Iam tale quippiam & in nostris fodinis non raro reperitur, atque hic opportune id ipsum uidetis. N A E. Harenula uidetur, sulphuris uero uirtus, quod Dioscorides ei tribuit, non olet, neque forte inter ea quæ igne passa & adusta dicuntur, recte numerari potest, quid igitur dicemus? Theophrastus certe tum ipsam, tum Auripigmentum calci similia uideri scriptum reliquit. A N. Arabes gypso, fossili intelligo, auripigmentum ad squamas respicientes simile dicunt. B E R. Certe non nihil simile est, nisi quod gypsum eam pinguedinem non habet.

habet. Sed quæ tu Næui modo dixisti faciunt, ut ipse quoque hoc loco hæream, neque quicquam affirmare auserim. Sed Plinius forte Sandaraca erit, quam reperiri in metallis aurarijs & argentarijs, ut diximus, scribit. N A E. Nec mirum esset hanc ipsum appellare Sandaracam, quando idem & Vitruvius id etiam quod fit ex cerusa in fictile coniecta, ac super carbonibus quod ad colorem rubrum duxerit, cremata, Sandaracam ob similitudinem coloris nominat. B E R. Id ipsum Dioscorides Sandicem appellari à quibusdam scribit. N A E. Sed Plinius Sandicem aliter fieri vult, ut pote si adulterina hæc, quam tamen fossili præfert Vitruvius, Sandaraca torreatur æqua parte rubrica ammixta. B E R. Nec ego hanc, quam vobis ostendi, vires quas Dioscorides ipsi ascribit, facile crediderim habere, quare ipse de sententia desistam. N A E. Ita ne facile cedis? pugnatu- ri tecum eram, & quidem acriter. B E R. Pugnetis licet, non repugnabo. A N. Minime vero, siquidem ferocis & plusquam inhumani est, eum qui se supplex ad pedes abiecerit & manus dederit, ultra lanceis

reis confodere. Satis nobis est, quod ar-
 gumentis nostris de sententia deductus
 sis. N A E. Nō facis Bermanne id quod
 nostri facere solent, qui quod semel sta-
 tuerint, & si quis ipsum dilucide falsum
 esse docuerit, non modo non repudiant,
 sed sicut caput & famā defendūt. B E R.
 At illud nemini qui bonus uir haberi &
 esse uelit, licere puto. Mihi uero etiā non
 libet, si quāmaxime liceret. N A E. Ex
 hac tua Sandaraca color fieri posset satis
 gratus. B E R. Posset, sed quia ex hoc cō-
 gressu ego saucius discedo, si adessent q
 Sandaracam argentum rude puniceum
 dicunt, prorsus profligarentur. N A E.
 Quid dicis? repetas rogo. B E R. Dico ut
 nunc uos à me dissidetis, ita nec me assen-
 tiri his qui hæc nuper asserere cœperunt,
 Sandaracam hoc argēti rudis genus esse,
 quod nos puniceū appellauimus, quod
 ex eo color quo pictores uti possent, non
 negligendus conficiatur, quod non mo-
 do credi, sed omnino dici nō potest. Nul-
 la enim ipsi similitudo cū calce usta est,
 cū sit solidū & planè durū, nisi alijs gene-
 ribus inspersum sit. N A E. Id genus argē-

ti Sandaracam nō esse facile mihi persuaseris. BER. Vos diligenter inquirete nū Sandaraca illa Dioscoridis in Germania inueniri possit, quæ si inuenta fuerit, non inuitus cedam, quin etiam iam cedo. Modo uulgus medicorū, quod Sandaracam gumi quoddam, ut audio, esse credit, atq; eo ubi Sandaracam scriptum inuenerit, utitur, resipiat, & suo errori renunciuet.

NAE. Vereor ne eius generis errores permultos in medicinis cōperias. In causa uero est, quod maxima ex parte medici nostri, bonos & doctos uiros semper excipio, adeo indocti aut peruicaces sunt ut malint patriam prodere, quàm aliquid quod etiam cum detrīmēto inoleuit mutare. Tuam uero summo opere laudo modestiā, & istius animi ut semper sis rogo. Nam qui rem non satis cognitam quidam esse affirmare audent, similes furiosis uidentur, qui dicūt aliquid quod prorsus non sit uideri sibi. Hoc tamen insanis peiores iudices, quod hi quāprimum morbus relaxatur, & se errasse intelligūt, & fatentur, illi ferè sic sententiæ, quæ semel placuit, addicti sunt, ut eā mordicus, etiam si

etiam si aperte cognouerint falsam, teneant. AN. Mittamus istos, & ad nostra redeamus. Arabes Sandaracam cum Arsenico confundunt, atque uno nomine utrumque censent, solo uero colore distinguunt: nec medici solum, sed & Chymistæ. Appellant enim Arsenicum rubeum, quod uos modo Sandaracam, luteum, quod auripigmentum. Auicenna autem album quoque habet. BER. Ego nunquam legi fossile albo colore esse. Forte ad alterum facticij genus respexit. Sunt enim duo, ut scitis, quæ Chymistæ præparant, unum luteum, alterum album, quæ uenena præsentissima esse perhibent, ac hodie sola arsenici nomine appellant. NAE. In eisdem fodinis in quibus Auripigmentum, Sandaracam nasci Dioscorides scribit. BER. Bene mones. Certe nuper cum ad usum Chymeutices auripigmentum emissem, inueni rubeas siue flammeas quasdam glebas. NAE. Id erat deterius Auripigmenti genus, quod pallidius esse aut Sandaracæ colore, atque ex Ponto & Cappadocia afferri idem scribit, quod & glandium modo concreuisse uidetur. BER. Concedo,

sed fortassis uera Sandaraca nonnunquam
inter eas reperiretur. N A E. Diligentius
posthac considerabimus. Sed cognoscis
ne gypsum, cuius ante mentionem feci-
stis. B E R. De fossili quæris? N A E. Pla-
nè. Nam Plinius Theophrastū imitatus
scribit: Et è terra fodit ut in Cypro, sum-
ma tellure. Parū enim terræ fossiores auf-
ferunt dicit Theophrastus. B E R. Repe-
ritur ipsum. Lapis etiam specularis è quo
id fieri idem Plinius his uerbis tradit: O-
mnium autem optimum fieri compertū
est è lapide speculari, squamam uitalem
habente. N A E. Res narras apud uos in-
ueniri, quæ in medicinis & ædificijs usui
esse possunt. B E R. Reperiuntur autem
in aliquot locis, atq; etiā Albis, ubi inun-
dauit nonnunquam ipsa secum uehit.
Gypsum uulgo uenditur, & suum nomē
apud nostros retinet. Lapidē specularem
glaciē Mariæ appellant, de quo Plini-
us his uerbis diligentissime mihi scripsit,
se uidetur: Specularis uero, quoniam &
hic lapis nomen obtinet, faciliori multo
natura finditur in quamlibet tenues cru-
stas. Hispania hunc olim citerior tantum
dabat,

dabat, nec tota, sed intra centū milia passuum circa Segobricā urbem. Iam & Cyprus, & Cappadocia, & Sicilia, & nuper inuentum Aphrica: post ferēdos omnes tamen Hispaniæ, & Cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis, sed obscuris. Sunt & in Bononiensi Italiæ parte breues, maculosi, complexu silicis alligati, quorum tamen appareat natura similis eis, qui in Hispania puteis effodiuntur profunda altitudine. Nec non & saxo inclusus sub terra inuenitur, extrahiturq; aut exciditur. Sed maiori parte fossilis natura absolutus segmenti modo, nūquam adhuc quinq; pedum longitudine amplior. Humorem hunc terræ quidam autumant crySTALLI modo glaciari, & in lapidem con crescere manifesto apparet, quod cum feræ decidere in puteos tales, & medullæ ex ossibus earum in eadē lapidis natura post unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquādo, sed candido natura mira, cum sit mollicia nota, perpetiendi solis rigorisq;. Nec senescit, si modo iniuria absit, cum hoc etiam in cementis multorum generum accadat. In

uenerè & alium usum in ramentis quoq;
circum maximum ludis Circensibus ster
nendi, ut sit in commendatione candor.
Hæc Plinius de lapide speculari, quibus
nihil potest esse clarius. N A E. Nostri
eius sententiæ, quæ putat ipsum crysalli
modo glaciari esse uidetur, atq; inde gla
ciem Mariæ appellasse. B E R. Recte. In
uenitur autem apud nos subniger, qui sa
tis lucidus non est, & candidus, qui maxi
me translucet. Vnde ex eo fenestras non
aliter ac è uitro conficiunt, quales Marssi
burgi in templo quodam uetusto cerne
re licet. A N. Hoc idem scribit Albertus,
loco tamen plumbi quo uitra firmanur,
ligna leuigata poni dicit. B E R. Ita est.
A N. Scribit præterea magnam eius co
piam in Germania se uidisse, ut plaustra
inde onerari possent. Deinde in Gallia
unà cum gypso inueniri ait, ut sit quasi
summitas quædam gypsi. B E R. Recte
Albertus. Cæterum ipsum nucis auella
næ quantitate nostri cum è dysenteria la
borant, conterere solent ac in uinum au
sterum coniicientes epotare, atq; ita mul
ti à morbo liberantur. A N. Cognatas for
te gypso

te gypso uires habet, quo Arabes tū sanguinis sputum cohibent, tum menses sistunt, tū deniq; dysenteriā curant. N A E. Dioscorides quidē sanguinis profluvia ipsum cōpescere tradit, sed potum strangulatione perimere, nec Galenus in portione dedisse uidetur, sed emplastrum ex ipso & albo oui, polline tritici, atque pilis leporinis conficere docet, quod sanguinē suppressit. B E R. Securius igit lapis specularis in potionibus exhibetur. Nam ne mini haecenus ipsum nocuisse multis profuisse audiui & uidi. N A E. Experiemur olim, Sed quia minium rubei, ut Sandaraca, coloris est, inuenitur ne ipsum, quem admodum Plinius scripsit, in argentarijs metallis? B E R. In Germania in his inueniri nō scio, sed suā uenam habet. N A E. Cognoscis ne id ipsum, quod tanti precij apud Romanos fuit? B E R. Cognosco, & credo me hic habere, N A E. Habes ne uenam minij, ostēde eam nobis obsecro. B E R. Videte, N A E. Plinius nunc uenā minij, nunc minium appellat. B E R. Lapidem etiam. Atque hic, ut uides, lapidis scissilis generi ita adhæret, ut innatum uideat.

deatur. N A E. Vbi nam lapidem nominat? B E R. In his uerbis, quæ ante quoque dixi. Est & lapis in ijs uenis, cuius uomica liquoris æterni argentum uiuum appellatur. Vitruuius autem Anthracem dici scribit, & bene sanè, nam prunæ uena similis est. Quod si uobis molestum non est uerba ipsius, quæ me credo memoria tenere dicam. N A E. Minime. B E R. Ingrediar nunc minij rationes explicare, id autem agris Ephesiorum Cilbianis primum memoratur esse inuentum, cuius & res & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur enim gleba, quæ *ἄνθραξ* dicitur antequam tractationibus ad minium perueniat. Vena uti ferreo magis subrufo colore, habens circa se rubrum puluerem. Cum id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lachrymas argenti uiui, quæ a fossoribus statim colliguntur. Hæc Vitruuius. N A E. Multas certe res ob coloris similitudinem *ἄνθρακας* Græci nominarunt. Nam minij uenam, ut uerba Vitruuij declarant, gemmam nobilissimam, quam Plinius inde Carbunculum, uulgus Rubinum uocat. Terræ genus, cuius

ias scriptores rei rusticę meminerūt. Pre-
 terea quartum quiddā, quod Theophra-
 stus his uerbis exposuit. Quos autē mox
 carbones uocant in eorum numero, quæ
 propter usum fodiuntur, habendi, terreni
 sunt. Exuruntur autem & ignescunt quę
 admodum carbones. Sunt uero circa Li-
 guriam, ubi & electrū, atq; in Elide quā
 itur ad Olympia, ea quæ per montem est
 uia, quibus & ærarij utuntur. BER. Nō
 exprimit colorem? NAE. Non, ego car-
 bonis esse crediderim. BER. Extincti ne
 an ardentis? NAE. Nescio quid ita ro-
 gas? BER. Quia genus quoddam repe-
 ritur sic terræ calore excoctum, ut atrum
 & leue sit perinde ac carbo, quo fabri fer-
 rarij multis iam annis per totam ferè Mis-
 niam, carbonū loco utuntur. NAE. Sen-
 tio tecum, & quod Græci tam carbones
 quàm prunas *αὐτογάλας* appellēt, & quod
 dicis nostros fabros ferrarios, ut Theo-
 phrastus ærarios, ipsis uti. Sed quo nam
 loco fodiuntur? BER. In monte quodā,
 qui inde nomē habet, prope Zuiccam si-
 to. NAE. Urbem ne illam ad Muldam?
 BER. Eam ipsam, quam cum olim à ciui-
 bus

bus suis ob crebras inundationes desertā
 Henricus imperator illius nominis ter-
 tius, uidisset, ipsam instaurari & mœnia
 eius ampliora fieri mandauit. Sed altero
 anno rediens cum urbem strictiorem, q̃
 fieri iusserat cōspiceret, indignatus Saxo-
 nico sermone, quo utebatur, in hanc sen-
 tentiam dixisse fertur: Urbem concidi-
 stis, atq; hinc, ut in quibusdam annalibus
 Ciccensibus legitur, sic appellata fuit, cū
 antea Suanfeldia ipsi nomen esset, ad qd
 sanè Erasmus Stella, qui celebris nostra
 ætate medicus fuit, mihi respexisse uide-
 tur, quando ipsam Cynæam appellauit.
 N A E. In ea consulem agit Laurentius
 Vrsifalius, quem doctum & philosophia
 in primis clarum Lutetiae nobis remise-
 runt. B E R. Noui uirum optimum. Sed
 horum carbonum fodinae cum nobis ad-
 huc pueris accensae essent, mons non ali-
 ter ac olim Aetna & Vesuius arsit atq;
 flammās euomuit, ut urbi etiam, quæ ta-
 men ad tertium fermè lapidem abest, ti-
 morem incuteret. A N. Audiui ea de re.
 N A E. Ego carbones sæpe uidi. Nostri
 etiam ita appellant adiecto lapidis nomi-
 ne,

ne, quasi dicas Græce λιθάνθρακας. Theophrastus uero γεώδεις dicit, & melius forte quia ita leues sunt ut aquæ innatēt, qđ uidetur terræ esse excoctæ & rare. BER. λιθώδεις igitur dicerentur potius, qui in Leodiensi agro fodiuntur satis graues. Miror uero Plinium hæc, quæ tu modo retulisti, ex Theophrasto non excerptisse. N A E. Nec minus ego, sed dimittamus atrum colorem, quo lugentes uti cōuenit, & ad rubeum, quo Romani triumphantes, & Aethiopes dies festos agētes usi sunt redeamus. BER. Ad idem uel hodie Aethiopes inter cætera minium faciunt, ut mercatores narrant, experunt. Tinguunt enim hoc ipso faciem, uel, ut Plinius, se totos procures. N A E. Quo modo uero minium à Sandaraca differt? utrunque enim rubet. BER. Hoc quod ex minio, siue iam elaborato, siue rudī, quod & Plinius nouit, cōficiatur argentum uiuum, quod è Sandaraca fieri non potest. Imò dum lauatur uena minij, ut postea terat, quum primum humorem hauserit pars ipsius in argentum uiuum, quod ego nuper expertus sum, abit. Quod rursum sic catum

catum & contritum redit ad suum colorem. N A E . Quam rationem minij conficiendi sequeris? B E R . Eam quam Plinius his uerbis scribit: Optimum uero supra Ephesum Cilbianis agris, harenā cocci colorem habere, hāc teri, dein lauari farinam, & quod subsidat iterū lauari. Differentiam artis esse quod alij minium faciant prima lotura, apud alios id esse dilutius, sequentis autem loturæ optimum. N A E . Hæc minij Ephesij quod ex harena quadā rubea primus Callias fecit, conficiendi ratio est, quā Plinius ē Theophrasto, ut multa alia, transcripsit. Natiuū uero, sic potius appellare mihi placet, q̄ adulterū, quia & Theophrastus αὐτὸ φησὶς dicit, quod tu in usum picturæ paras, tum Dioscorides, tum Vitruuius præter loturas coqui in fornace scribūt. Plinius quoque inquit, Sisaponensibus autem miniaris suæ uenæ harena sine argento excoquitur. & tuum coqueres, crederem purius omnino futurum. B E R . Nō coxi hactenus, & tamē optimi coloris fuit, quod tibi nihil mirum uidebitur, si aliquando, quod facile poteris, purissimū in nostris miniarijs

miniarijs metallis conspicias. Timui certe, ne uasis in quibus coqueretur apertis, aliqua eius pars ignis uiolentia auolaret: obstructis, totum in argētum uiuū, quod hic fieri nolumus, uerteretur. Experiar tamen olim quia ueteres sic fecisse constet.

N A E. Lento igne coques. Sed quo nam loco sunt miniaria metalla? B E R. Non procul hinc Schonbachij, quod est ad Egram, sub ditione comitis Alberti Sliconis, qui nepos est Casparis illius clarissimi uiri, cuius Aeneas Syluius saepe mentionem fecit, quiq; trium Imperatorum à libellis fuit.

N A E. Sed aliud nunc mihi incidit ab autoribus proditū. B E R. Quid est?

N A E. Illigas ne faciem laxis uesicis, ne in respirando, utar Plinij uerbis, exitialem puluerem trahas?

B E R. Huc usque parum confeci, nec uesicis usus sum. Sed

profecto hæc ratio longe utilissima esset nostris qui in aridis fodinis laborant. Nā

hi hausto puluere difficultate anhelitus & tabe pereunt, maxime in Pannonicis

metallis, quæ nostri etiam fodiunt, ut ibi mulierem inuenias, quæ septem nupserit uiris, quos omnes tabes illa immatura

morte

morte abstulit. A N. Quid in causa est, quod hodie uerū minium ignoratur? cū olim magni usus fuerit, & nunc esse possit in pictura? B E R. Hæc potissimum qđ Chymistę facticiū in ipsius locū substituerunt, quod ex argento uiuo & sulphure conficiunt. Ego malim uti natiuo, nam pulcherrimum illum ruborem sulphuris fœditate nōnihil corrumpi arbitror. Appellāt uero facticiū Cinnabarim. N A E. E Gręcis quidā, inter quos est Theophrastus, etiam uerum illud miniū nō ἀμύιον, sed κιννάβαρι ob coloris similitudinem nōminarunt. B E R. Dioscorides scribit falso quosdā existimasse minio eandē Cinnabarim esse. Vidisti ne ueram Cinnabarim? N A E. Vidi Venetijs duplex genus eius quod sanguinem draconis uocāt, alterum rubēs, ut Sandaraca uel minium, erant uero glebæ quædam non perinde magnæ, quod uerā Cinnabarim cū Leoniceo esse credo. Nam tam pictores, q̃ medici ipsa utuntur, quod in picturis proprie sanguinem, ut Plinius ait, reddat, & antidotis medicamentisq̃ utilissima sit. Præterea non minus chare quā olim uendit̃.

uenditur. Alterum atrum in orbem quasi circumactum, compressum tamen, & in globum non assurgens, quod adulterinū dubio procul est, cuius indicium est nimius lentor. Videntur enim gumī quædam admixta ueræ Cinnabari, cuius adhuc aliquas quasi micæ conspici licet, id ubiq; medicamentarij pro uera uendūt ignaris. BER. Scis'ne quid uera illa Cinnaberis sit? NAE. Variæ sunt sententiæ. Plinius dicit esse sanie draconis elisi elephantorum morientiu pondere, permixto utriusq; animalis sanguine, cui Solinus assentitur. Contrâ, medicorum chorus fortiter reclamationat, asserens commentū esse mercatorum. Leoniceus autem metallicum quiddam esse censet, nec uideo quo alio argumēto quàm quod eius mentio inter metalla facta sit, cum ipse Dioscorides quid nō sit, dicat. Quid uero sit, tanquam non satis cognitum, taceat. Arabes uero succum esse, ut tu Ancon optime nosti, uolūt, & Serapio quidem Sideritidis Achillææ. Quod si uerū esset, Dioscorides, qui eam herbam diligenter descripsit, ut Leoniceo uidet, nō tacuisset.

h Ego

Ego malo in re cuius natalem locum nec ipse uidi, nec aliquid certi de eo accepi, sustinere assensionem, quod Dioscoridem, Galenum, & alios fecisse uideo, potiusquē aliquid dicere, quod posterī, ueritate cōperta, merito irrideant. BER. Probe facis. Sed dic Ancon, cui sententiā tu assentires. AN. Arabum. Succum enim esse siue lachrymam arboris gustus ipse indicare uidetur, & mercator quidam, cui si lubet credite, mihi retulit in Lybia & finitimis regionibus arborem à se uisam satis proceram, ex qua sanguis draconis desudaret perinde atque apud Rhetos è larice resina, quam medicamentarij etiam apud Italos pro Terebinthina uendūt. NAE. Veræ Terebinthinæ paruā massam pressam magis quā altā Venetijs uidi Mastiche Chiæ colore similimam. Sed redeamus ad metallica. BER. Non exigitis à me, opinor, ut iam uobis dicam, quemadmodum minium adulterinum, non illud dico quod Cinnabarim appellant, sed quod hodie solum minij nomen retinet, è plumbo conficiatur, & tertium genus quod fit in argentarijs & plumbarijs metallis exustō

Isto lapide quodā in uenis reperto, de quo Plinius scripsit. Nam hæc alio tēpore longe commodius dicētur. N A E. Sinamus igitur ipsa, & pergamus. Rubricāne in Germania reperitur. B E R. Fabrilis, quæ fossilis apud nos est, & ex ochra usta fit quod Theophrastus & Dioscorides scripserunt. Plinius uero negligentia quadā inuertit. Sed reperitur inter natiuas insignis quædam, de qua aliās dicendū erit. Tu nūc si quid de Sinopide habes, dicas. N A E. Dioscorides, ut scitis, rubricā Synopicen eligit eam quæ densa est, grauis, iocinoris colore, non calculosa, sibi cōcolor, & copiose cum diluitur se diffundēs, qualem mihi Baptista Opizo Venetijs ostendit, & dedit è Bizantio aduectam. Non autem erat in pastillos redacta, quæ admodū Manardus ipsam à se uisam scribit, sed glebæ quædā erant. Pastillos præterea ibidem uidi, ex eadem urbe portatos coloris ferè fului, & literis Turcicis signatos, quos ob id terram sigillatam appellant, quia Lemnia illa terra olim imagine capræ signabatur. Certe Lemnus in sula in qua fodiebatur, non longe à Thra

h 2 cia

cia abest, & in eam Turca etiam imperiū obtinet, quare facile Bizantium portari posset. Quod si color minus quàm debet rubricæ conuenire uidetur, cogitemus ipsum cū terra diluitur, ut in pastillos cogatur, nonnihil posse mutari, deinde profundius fodi, atq; ita minus calore aduri. Turcæ eam unicum pestis remediū esse asserentes, ita magni æstimant ut alter alteri muneris loco ipsam donet, id quod mihi retulit Ambrosius Fibianus amicus noster, uir sanè probus & facetus, qui cū proximo anno Bizantium nauigasset ad inquirēdū, Stephanus Slico à Turcis ne captus, an in prælio occisus esset, aliquot illius pastillos secū attulit, qui Venetijs etiam paucis cogniti care uendunt. A N. Arabes maximam uim pestis curandæ ascribunt bolo Armeno. N A E. Id ipsum ex sentētia Galeni, qui ita de terra Armenia scribit: In hac magna peste quæ similis fuit ei, quæ Thucididis tempore grassata est, omnes qui hoc medicamen biberunt, breui curati sunt. Quibus autem nihil profuit, omnes mortui sunt, nec aliq̃ alio medicamine curari potuerunt. Ex q̃ perspi-

perspicuum est, quod solum his qui incurabiles erāt nihil profuit. Bibitur uero cū uino tenui, modice mixto, si sine febre fuerit homo, aut parum febrierit, cū aquoso autem, si multum febrierit. Nec tamen pestilentes ipsæ febres uehementer calēt. Hæc Galenus, qui colore pallidā esse tradit. Quare nec ipsa multum huic terræ sigillatę dissimilis est, nisi quod sigillum ei impressum fuisse nusquam legatur. Vtra tandem fuerit nō magni referre puto, easdem enim penē uires habere scribuntur.

BER. Bizantię inquirendum esset an è Lemno adueheretur an ex Armenia Sino-
pen, atq; inde in Thraciam deportaretur.

NAE. Turcarū rabies in causa est, quod pauci Bizantium nauigent.

BER. Spero deum optimum maximum eam mentem daturum duobus nobilissimis & potentissimis fratribus Carolo Imperatori, & Ferdinando regi, ut rebus cum Francisco Galliarum rege compositis omnem belli motum in Turcam uertant, quo ex Europa expulso tam facile nobis erit per Danubium in pontum delabi, atque inde quolibet nauigare, quā equites in Italiā

ire. N A E. Nō dubito futurum, Christiani modo principes concordēs sint. B E R. Principum esset interea mercatores instigare, imō ipsis imperare, ut illas, de quibus nunc dixisti, ad nos afferrēt. Quæ et si primo magno precio uenderentur, postea tamen cum plures eandem materiā adueherent, facile precium, ut fieri solet, decresceret. N A E. Vereor mi Bermanne ut principes molestissimis & turbulentissimis his tēporibus occupatiores sint quā ut de huiuscemodi rebus cogitare possint. B E R. Fateor, sed medici quos magno sumptu fouent, quosq; sanitatis ipsorum curā imprimis gerere oportet, eos monerent. N A E. Bene dicis, at maiorem partem omnibus istis aut nihil præter lucrū dulce est : aut si quid præterea curant, contorta quædam sophismata necesse malunt, potiusquā materiā sincerā, qua feliciter morbis mederi possēt, conquirere. Committunt uero harum rerum curam medicamentarijs indoctis : atq; ita illorum negligētia & peruersitate, horū inertia & inscitia fit, ut nō modo hæc terrarum genera uera nō habeamus, sed
etiam

etiam in herbis neqꝫ dictamnū, neque
melilotū, neqꝫ scordium, ac pleraqꝫ alia
quibus frequentissime uti consueuimus.
Quid quod multorum, quæ ueteres sum
mis ob præstantes uires laudibus extule
runt, usus ita planè periit, ut uix per som
nium eorum recordemur. Nihil opus est
aliò diuertere, respiciamus ad ea solum,
quæ tu nūc nobis ostēdisti. Cui iam mul
tis annis atqꝫ adeo seculis nota fuit moly
bdæna: cui pyrites: quotusquisqꝫ Chry
socollam cognoscebat: aut ochram: aut
minium, cum tamen ipsa non raro suum
in medendo habeant locum: Sed quod
peius est, pleriqꝫ ipsorum nō solum talia
non curant, sed eos etiam qui curant irri
dere solent, simplices esse dicētes qui stu
dent simplicibus. BER. Eant in malam
crucem isti. AN. Merito. Quis enim un
quam accepto luto è uia, lignis marcidis,
lapidibus mollibus & harenosis ædificiū
firmum & stabile extruxit: calx requiri
tur quàm optima, ligna electa & suo tem
pore cæsa, saxa durissima, ut fundamen
tum & artificium taceam. Stulti igitꝫ no
stri mihi uidentur, qui ex uilissima & nul
larum

larum uirium materia medicamentū alī
quod efficax se conficere posse sperant.
Opus est medicinis lectissimis nec minus
diligēti & artificiosa præparatiōe. BER.
Vos igitur contemptis istis medicis per-
gite ut cœpistis, res quibus indigetis dili-
genter inquirere. NAE. Faciemus idq̃
exemplo Galeni medici omniū præstan-
tissimi, qui nauigauit in Lemnū, ut quan-
tum sanguinis hircini, quod Dioscorides
fieri scripserat, terræ illi misceretur, intel-
ligeret atq̃ ex eo conijceret uires. Qui in
Cyprum se contulit, ut ibi metalla cōspi-
ceret. Qui deniq̃ profectus est in Cœle-
syriam, quæ Palestinæ pars est, ut Asphal-
tum & quædam alia uideret. Valeant igi-
tur isti, & latrent quantum uelint. Sed po-
tēsne melāteriam nobis indicare? BER.
Nostram quæ eruitur è proxima fodina,
cui Aries nomen, & ipsi uicina quæ Sciu-
rus appellatur. AN. Eamus ergo ad eam
uisendā. BER. Eamus ocius, parū enim
diei superest. Hæc est nostra Melanteria.
NAE. Vere ita appellas, nam nigerrima
est. BER. Ipsa interdum argenti aliquid
in se continet, tumq̃ argentum rude ni-
grum

grum appellari diximus. Quæ uero fossi-
lis in Cilicia & alijs quibusdā locis reperi-
tur coloris, ut Dioscorides dicit, sulphu-
rei, aquæ contactu nigrescens, apud nos,
quod sciam non est. Terræ autē albæ ge-
nera sicca perraro in metallis reperiuntur,
sed suis locis effodiuntur unde & nomi-
na habent. Argillæ uero candidæ persæ-
pe, quæ siccata aliquem coloris candidi
usum præbere possent. Est præterea quid-
dam aliud in uenis candidum medullam
referens, quod nostri idcirco medullā sa-
xi appellasse uidentur, quod hic conspice-
re licet. N A E. Medulla ossis alicuius ani-
mantis esse apparet. Non inepte lapides
oraculo Delphico, ossa matris dicti sunt,
cum medulla in ipsis, quemadmodum in
ossibus reperiatur. B E R. Fluida ferè est,
nec sic tenacis pinguedinis ut argilla,
quamuis interdum exiccata & dura inue-
niatur. Sed regrediamur, si placet, nā alia
uobis indicabo. N A E. Interea temporis
dum breue hoc iter perficimus, dicas ro-
go, reperitur ne Stibium in fodinis me-
tallicis? B E R. In argentarijs reperiri nō
scio, sed plumbarijs Aldēbergi, quod est

in Misnia, uerum cum nigris lapillis, pyrite, & saxo harenoso ita commixtū ut magna cum difficultate, imò nō nisi ui ignis separetur. In proprijs uero uenis per magna ipsius copia est, cū in alijs locis tum Fichtenbergi, in quo monte Mœnus, Sala, Egra fluuij oriuntur, & Planæ oppido Boëmiæ, quod ad quadragesimum lapidem hinc distat. N A E. Non ergo aliunde petendum est. Præ omnibus autem uidere cuperem Chalciten qui æris, Mysi quod auri, Sory quod Melanterię ferè colore esse traditur, quod ipsis Galenus frequentissime in emplastris utatur, nec minus aliij ueteres: erāt uero olim in Cypro laudatissima. B E R. In ærarijs puto metallis. N A E. Recte. B E R. In argētarijs ipsa nō uidi, forte & in nostris ærarijs inuenirentur, cum proxime in patriam meam rediero omni diligentia scrutabor. N A E. Illud uobis dicam. Venetijs Chalcantum Cyprium, reliquis enim præferatur, emi, quod aliqua ex parte in Chalciten mutatū fuit, id ē uel hodie domi meę habeo, quod tibi Bermanno breui mittā. Illa enim mutatione uisa, facile ipsum in metallis

metallis nostris erarijs, si modo in his est, inuenies. BER. Facies mihi rem gratam, sed qui scis Chalcantū in Chalciten mutari? NA E. Quia Galenus sic de Chalcāto scriptum reliquit. Huius etenim medicamenti permultum mecum ē Cypro attuli, cuius pars exterior post uiginti ferme annos Chalcitis facta fuit, cum interior adhuc Chalcantum existeret. Quapropter in hunc diem idipsum quod ita mutatur apud me teneo, obseruans quomodo usq; ad intimum hæc trāsmutatio singulis annis procedat, ut Chalcitidis in Mysi quemadmodum dictum est. BER. Mittas rogo, sed iam propè Gairicam uenam sumus. AN. Vnde hæc nomē sumpsit? BER. Ab oppidanis Gairi, qui primi inuentores fuerūt, quiq; partes quā plurimas in capite dimensionum huius uenæ habuerūt. AN. Quid caput dimensionē appellas? BER. Qua parte primo uena detegitur, caput dimensionum nomen. Nam ab eo, ueluti ab initio quodā, metallici reliquas dimēnsiones tam supernas q̃ infernas metiri solent. AN. Quæ lōgitudine capitis est? BER. Duas & quadraginta

draginta orgyas complectitur. Dimensio uero quæq; octo & uiginti, deducta tertia parte. Quæ capiri in gratiam primi inuentoris adiecta fuisse uidetur, ut hoc quasi præmio reliqui metallici ad nouas uenas perquirendas instigarent, atq; is ferè semper modus fodinarum esse solet. Ingrediamur nunc casam. A N. Fiat. B E R. Huius fodinæ cura mihi demãdata est. A N. Quod est officium tuum? B E R. Singula quæ uel ex symbolis, uel effossis metallicis recipiuntur, aut in fodinam & operarios expenduntur, in tabulas accepti & expensi referre, ac de his omnibus magistro metallicorum & duumuiris iuratis rationem reddere. Posses autem in eiusmodi officio constitutum præfectum rationibus appellare. Sunt uero uaria officia inter metallicos, sunt leges & decreta. Quid plura? Respublica quædam ipsis est bene constituta. Sed egrediar & uocabo præsidem fodinæ, qui in proximo hoc domicilio habitat, ut quædam nōdum uobis uisa afferat. N A E. Postquàm ille exiuit dicam Ancon qđ sentio, nihil mihi in uita gratius facere potuisses, q̃ quod huius amicitiam

citiam mihi conciliaueris. Non possum
nō uehementer admirari, uel potius mul-
tum amare uirum, qui tanto studio & di-
ligentia res ipsas, non nomina tantū, qđ
pleriq; facere solēt, inquit. Qui quæ ue-
re inuenta dicere posses, non temere asse-
rit, tantum abest ut rem ullam, quæ dubia
& incerta sit, nimis etiam affirmet. Qui
deniq; quod omnium maxime miror, ea
quæ magno labore inuenit, alijs facillime
& diligētissime explanat, ac minime, qui
non paucis mos est pessimus, inuidencia
quadam tanquam mysteria & arcana ce-
lat. AN. Recte dicis. Nam & mihi studio
ueri inueniendi etiam ardere uidetur, ne-
que quicquam nisi certa eius indicia sint,
asseuerare. Præterea animo quàm maxi-
me candido esse. Sed reuertitur nunc, ac
nescio quid noui apportat. Quid hoc ue-
ro est Bermanner? BER. Fluores sunt, ita
enim, liceat mihi uerbum è uerbo expri-
mere, nostri metallici appellant, nec meo
iudicio inepte: siquidē planē materia quæ
dam uidetur esse confluxa & congelata,
perinde ac glacies esse solet, nisi quod ua-
rios & iucundos colores obtineat, NAE.
Hos

Hos Theophrastus ἐκ συρροῆς, id est confluxu in terra fieri diceret. Punicei isti fluores, utar posthac uerbis tuis, argentū ru de puniceum, quod ante nobis indicasti, esse apparent. B E R. Primo quidem aspectu ita uidetur, nō tamen sunt, nam translucidi non raro existunt. N A E. Carbunculi ergo sunt. B E R. Ne hī quidē. N A E. Quomodo ergo à Carbunculis internosci possunt? B E R. Hac potissimum nota, quod colores in oculos, ut Carbunculi solent, non uibrant, licet quidam perspicui sint. Qui uero nō translucent, uel eo ipso à carbunculis distinguuntur. Præterea omnis generis fluores quāmprius ignem senserint, diffluunt, Carbūculi fluidi in igne minime fiunt. N A E. Bene discernis. B E R. Aliud genus uidete colore purpureo dilutiori. N A E. Amethysti uidentur uiliores, quales in Boēmia plerisque in locis reperiuntur. B E R. Certe nō multum dissimiles eis sunt, quare uulgo, quod Amethystos non bene nouit, pro gemmis annulis inserti facile uendi possunt, & uendūtur. Tertium genus, ut hic cernitis, colore est candido. N A E. Cryсталlos

stillos crediderim. BER. Quartum lutei coloris est, quintum cineracei, sextū subnigri. AN. Quis uero usus fluorum est? BER. Dum metalla excoquuntur adhiberi solent, reddunt enim materiā in igne non paulo fluidiorem, perinde ac lapidis genus, quod ē pyrite cōfici diximus: conficitur uero nō longe hinc Breitenborni, quod prope Suarcebergum est. Ex fluoribus præterea colores, quibus pictores utuntur fieri possunt. Sed descendamus rursum, proxime fodina est cui nomen Verona, ibi uobis Cobaltū ostendā. NAE. Illud ne cuius dū de pyrite loqueremur mentionem fecisti? BER. Id ipsum. Ancon nunc ita præcurrit, ut ipsum uix assequi possimus, qui tamen cum ascendere, mus mōtem tardus admodum erat. Contrā quā generosi equi facere solent, qui festine ascendūt, pedetentim uero descendunt. NAE. Crassus est, atq; ob id grauis. Grauiā autem sua ui & sua natura deorsum mouentur, quamobrem nihil mirum. AN. Profecto si isti montes sæpius scandendi essent, multum mihi pinguedinis sudore adimeretur. BER. Hic tumulus

lus è fodina ipsa egestus est. N A E . Mōs
apparet, certe quemadmodum Poëtæ fe
runt, Gigantes Peleum Ossē imposuisse,
ut ascendentes Iouem de cœlo deturba
rent, ita metallici montem monti impo
nunt, ut alterius fratris, nempe Plutonis
aulam expugnent. Iam & fulmina ipsis ti
menda sunt. B E R . Imò mala aura qua
miserandum in modum pereunt, aut rui
næ quibus penitius quàm Gigantes ob
ruuntur, sed ascendamus. A N . Iterū mi
hi sudandum est. B E R . Hoc genus Co
baltū, liceat mihi in præsentia nostris uti,
uocant. Pyrites autem cum lapidis & ar
genti materia commixtus, & in unū cor
pus calore terræ conflatus esse uidetur,
atq; ita quod Cobaltum appello consti
tuisse. Sunt qui idem cum pyrite esse cen
sent, quod eadem ferè insint. Sūt qui spe
cie, quod mihi placet, distinguunt. Nam
insignem persæpe corrodedi uim habet,
ut manus & pedes operariorum, nisi be
ne sibi caueant, exedat, quod pyriten effi
cere posse nō scimus. Tria autem eius ge
nera colore potius quàm alia quapiā re
distincta reperiūtur. Nigrum, cineraceū,
& quod

& quod ferri colore est, quodcūq; ex his fuerit plerunq; argento magis quàm pyrites abūdat. A N. Varia genera saxi hoc loco conspicio. B E R. Omnino. Atq; hic primum uides saxum scissile colore quasi ceruleo, quod aliquādo nigrius, aliquādo albidius esse solet. Alterū genus hoc est, quod interdū perspicuum quasi esse uidet, quarzum nostri uocant, modo candidissimum, modo subluteum, modo subcesium. Tertium Spatum appellāt, quod politius & densius est. Quartum ut plurimum longe durissimum est, cui à cornu cuius colorem non raro referre uidetur, nomen indidere. Partes autem eius sæpe adeo contiguæ sunt, ut unā ab altera uisus discernere non possit, aliqua interfectione conspecta. Quintum harenosum nominant, quod harena quodāmodo cōcreta esse appareat. Sunt autem alia complura genera in fodinis ærarijs potissimū inuenta, quæ hoc loco uobis indicare nō possum. Reperiūtur uero omnia ista tam in pendente quàm iacente uenæ, atq; nō nulla etiā in uena ipsa. Sed nūc domū, quia id temporis est, redeundum censeo.

N A E . Puer tu hęc quę tibi modo seruan-
da dedi, ne perdas, etiam atq; etiam uide.
Nam diligentius domi mihi per ociũ con-
sideranda erũt. Sic olim in Italia sæpe me-
cum herbas, sæpe pisces domum ferebã.
Quemadmodum enim in hac ualle Ber-
mannus diligentissime metallica obser-
uat, ita Patauĩ Dominicus Zeno her-
bas: Venetijs Frãciscus Massarus, pisces.
A N . Cuperem etiam officinas in quibus
metalla excoquuntur inspicere. N A E .
Et ego. Siquidem in his recrementum ar-
genti, Lithargyrum, molibdænam alterã
& pleraq; alia nobis cernere liceret. Et si
cras abire omnino constituerim, tamen si
Bermannus nobiscũ ad eas ire uellet, ma-
nendum mihi putarem. A N . In hoc quo-
que morem nobis geras Bermanne, si si-
ne tuo incommodo detrimẽtoq; fieri po-
test. B E R . Nihil est quod uestri causa nõ
negligam. Descendamus cras, mane ue-
ro surgendum nobis est, nam circa Galli-
cinium excoctores in opere esse solent.
N A E . Satis mane surgemus, imò si o-
pus erit totã noctem uigilabimus. B E R .
Puerum mittam, qui uos cũ tempus erit
accerfat.

accerfat. Si Agricola non abesset, nihil ipsi potius fuisset, quàm ut nobiscum ad officinas ipsas, quas sæpe inuisere solet, iret. N A E. Incōmode accidit illum nūc abesse. Sed quia fortuna ipsum nobis inuidit, tu eius uicem suppleas. B E R. Res ipsas iam inde à puero mihi cognitās uobis ostēdam, nā pater meus & ipse metallicus fuit, & ducū Saxonix decimarius. Nomina aut si ego nō possum, uos apta & latina ipsis indatis rogo. Iam uero ualete. N A E. Et tu Bermanne multum uale.

R E R V M M E T A L L I C A R V M
 appellationes iuxta uernaculā Ger-
 manorum linguam, autore
 Plateano.

Aes purum gedigen kupffer.

Alueus ein trog.

Argentum quod statim suum est gedigen silber.

Argentum rude silber ertz.

Argentū rude puniceū rot gulden ertz.

Argentum rude plumbei coloris glasz ertz.

Argentum rude nigrū schuuartz ertz.

Argentum rude purpureum brun ertz.

Argentum rude cineraceum grau ertz.

Argētum rude ruffum rotbrendig ertz.

Argentum uiuum purū gedigen queck
silber.

Anthrax, siue uena Miniij quecksilber
ertz.

Caput dimensionum fundtgrube.

Carbones fossiles steinkolen.

Casa kauu.

Ceruleum lasur.

Chrysocola berkgrien, oder schifergriz.

Cobaltum cobalt.

Cuniculus stollen.

Carrus karren.

Dæmon metallicus das bergmenlin.

Decliuē mōtis das geheng des geburgs

Dimensio maß.

Excoquere schmeltzen.

Exitus uenæ das aufzgehen des gangs.

Extensio uenæ das streichen des gangs

Ferrum purum gedigen ysen.

Fibræ kluffte und geschicke.

Fluores flusse.

Fodina grube oder zech.

Funis

- Funis ductarius seyl.
 Fossam agere schorffen.
 Galena siue Molibdæna glantz und
 blyertz, auch blyschuueiff.
 Gypsum fossile gyps.
 Iacens das ligende.
 Iurati die geschuurnen.
 Iurati duumuii zuuen geschuurne
 die ein geburg befahren.
 Lapis specularis unser liebē frauuen ysz
 Lapilli nigri zuwitter.
 Ligo keilhau.
 Lithargyrum glett.
 Machina tractoria haspel.
 Magister metallicorū der bergmeister.
 Malleus berghammer, oder feuste.
 Metallici bergleut.
 Minium bergcinober.
 Ochra natīua, siue Sil berkgeel, oder
 ochrageel.
 Ochra facticia blygeel.
 Pendens das hangende.
 Plumbum candidum zinn.
 Plumbum nigrum bly.
 Præses fodinæ steiger, oder hutman.
 Præfectus rationibus schichtmeister.
 i 3 Puteus

- Puteus schacht.
 Pyrites kisz.
 Pyrites colore argenteo uuaſſer kiſz.
 oder uueiſſer kiſz.
 Pyrites colore aureo ein geel kiſz,
 oder kupffer kiſz.
 Pyrites prorsus auri coloris ein kiſz
 der gantz ein farb hat uueie gold.
 Pyrites colore Galenæ ſimilis ein glanz-
 tziger kiſz.
 Pyrites cineraceus ein grauuer kiſz.
 Recrementum ſchlacken.
 Rubrica fabrilis naturalis bergrotel.
 Rubrica fabrilis facticia rotel.
 Sandaraca foſſilis bergrot.
 Sandaraca adulterina apud Plinium &
 Vitruuiũ, Sandyx apud Dioſcoridem
 paryſz rot.
 Saxum ſciſſile ſchiſer.
 Saxum corneum hornſtein.
 Saxum harenofum ſandſtein.
 Situlus kobel.
 Spatum ſpet.
 Splendor glimmer, oder katzenſilber.
 Specus ſchacht.
 Terminus lochſtein.
 Tumuſ

Tumulus è fodina egestus halde.

Vena gang.

Virgula diuina die rute.

F I N I S.

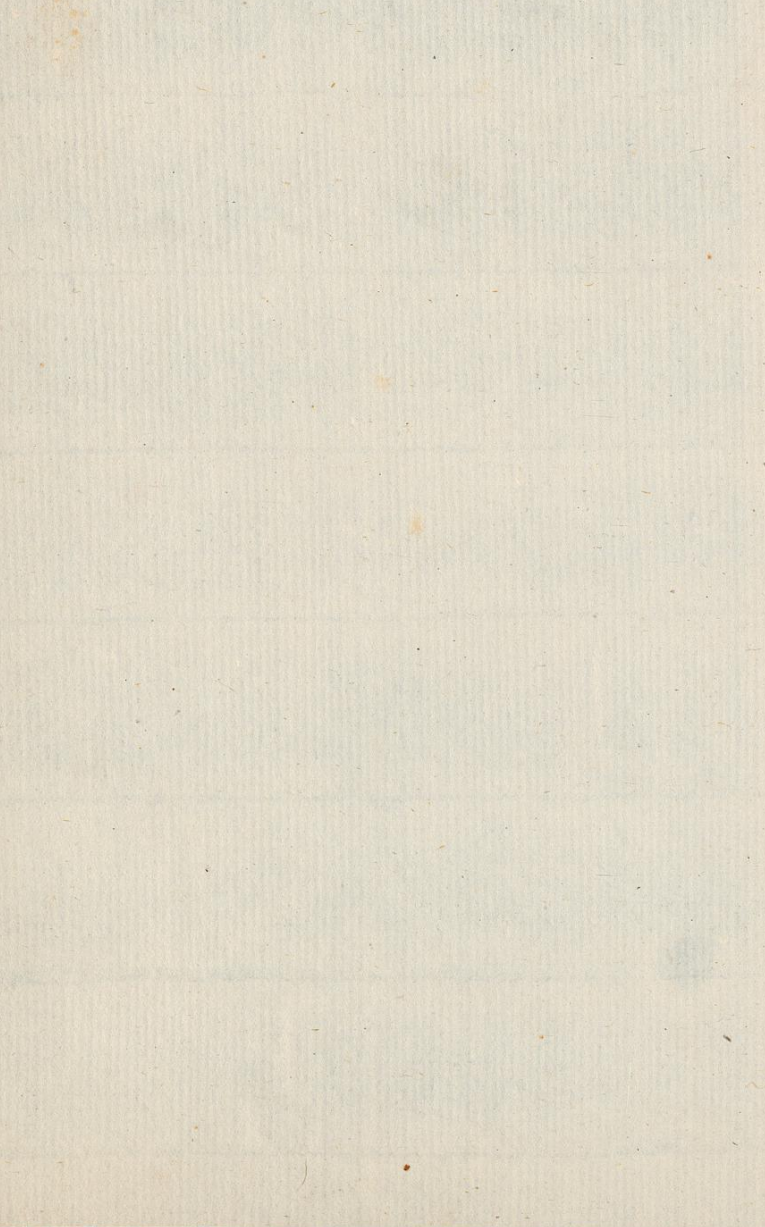
BASILEAE, IN OFFICINA

FROBENIANA, ANNO

M. D. XXX











CC KC 9188
135 (1) PP

Kiss 283

